



การพัฒนาแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง
ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด

อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

The Development Model of Quality of Life for Older Persons to
Self-reliance Processing Products Community Municipality
Bang Khu Rat, Bang Bua Thong District, Nonthaburi province

ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพในการพึ่งพาตนเอง 2) เพื่อพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ 3) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุ วิธีดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพในการพึ่งพาตนเอง มีการดำเนินการในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ 2) ชุมชนมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อการส่งเสริมรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ 3) ชุมชนร่วมกับเทศบาลส่งเสริมกิจกรรมการอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชนรูปแบบใหม่ที่ค้นพบ คือ การจัดการความรู้ในชุมชนแบบบูรณาการในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการวิจัยในครั้งนี้นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเบญจมิตรภาคี ได้แก่ ชุมชน เทศบาล องค์การภาครัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคีสนับสนุน 2) รูปแบบของผลิตภัณฑ์เน้นสมุนไพรเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ ชนิดของสมุนไพรที่อยู่ตามครัวเรือน สามารถหาได้ง่าย และเป็นพืชสมุนไพรประกอบอาหารได้ด้วย เช่น มะรุม ตะไคร้ ใบเตย มะขามป้อม เป็นต้น 3) แนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุ คือ กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมตามประเพณี และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ : การพัฒนา, คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ, การพึ่งพาตนเอง, การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

The Development of an Elderly Quality of Life Promotion Model for Self-Reliance
Through Community Product Processing in Bang Khu Rat Municipality, Bang Bua Thong
District, Nonthaburi Province

Abstract

This research aimed to: 1) develop an elderly quality of life promotion model for self-reliance through community product processing: 2) develop community product processing to promote income of the elderly and: 3) promote coexistence activities among the elderly. The research was qualitative research using document examination, an in-depth interview with 10 key informants, group discussion and non-participant observation.

The results showed that: 1) the development of an elderly quality of life promotion model for self-reliance through community product processing encouraged the participation in the community product processing among the elderly: 2) the community products were processed in the community to promote income for the elderly and: 3) the community in collaboration with the municipality promoted the coexistence of the elderly. A new model discovered from the development of quality of life using processing community products was an integration of community knowledge management in processing community products based on the sufficiency economy philosophy. This research led to new the findings as follows. 1) The community participation from the associates included community, municipality, government organizations, educational institutes and supporting organizations. 2) The products focused on herbal products for the elderly that were found in the households, easily found and were medicinal plants for cooking such as Moringa, lemongrass, pandanus, Indian Gooseberry, etc. 3) The guidelines for promoting activities in coexistence of the elderly included elderly school activities, volunteer activities, Buddhist important day activities, traditional activities and community enterprise members.

Keywords : Development, elderly quality of life, self-reliance, community product processing

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อเพิ่มมูลค่าพืชท้องถิ่นของชุมชนบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สำเร็จได้ด้วยการได้รับสนับสนุนเงินทุนการทำวิจัยจากงบประมาณเงินรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 และจากบุคคลหลายท่านที่ได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ คำแนะนำ ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้ช่วยนักวิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พื้นที่ของชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ชุมชนเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานวิจัยจนบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ

คณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน เครือข่ายผู้สูงอายุ ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้ ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อภาคีเครือข่าย สามารถบูรณาการช่วยกันดำเนินงานให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์



สารบัญ (Table Contents)

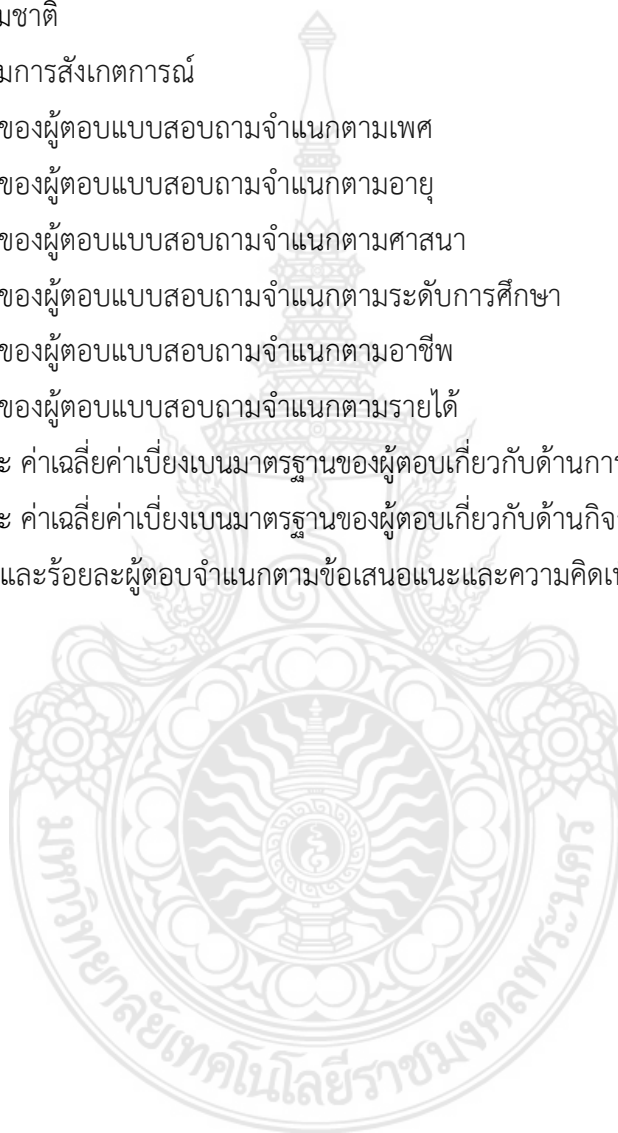
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ (Table Contents)	ง
สารบัญตาราง (List of Table)	ฉ
สารบัญรูปภาพ (List of Figures)	ช
สารบัญแผนภูมิ (Table of contents)	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
การวิเคราะห์ข้อมูล	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย	4
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเศรษฐกิจพึ่งตนเอง	7
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	9
ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน	13
แนวคิดด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จ	15
ภูมิปัญญากับการดูแลสุขภาพ	16
ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	20
แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	24
แนวคิดการมีส่วนร่วม	25
แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน	26
ข้อมูลพื้นที่ ที่ศึกษา:เทศบาลเมืองบางคูรัด	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
เป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา	38

สารบัญ (ต่อ)
(Table Contents)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	39
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	40
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	42
การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย	43
วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย	43
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	45
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ	46
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	46
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ	46
ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	49
ผลการวิเคราะห์ด้านความคิดเห็นทั่วไป	51
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ	52
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	59
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	59
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	59
สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ	60
สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	60
อภิปรายผลการวิจัย	61
ข้อเสนอแนะ	65
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก	73
ก. แบบสอบถาม	75
ข. ภาพกิจกรรม	79
ประวัตินักวิจัย	87

สารบัญตาราง (List of Table)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 2.1 รายชื่อสมุนไพรและความรู้ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน	14
ตารางที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ	21
ตารางที่ 2.3 แหล่งน้ำธรรมชาติ	33
ตารางที่ 3.1 แสดงกิจกรรมการสังเกตการณ์	42
ตารางที่ 4.1 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	46
ตารางที่ 4.2 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ	47
ตารางที่ 4.3 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามศาสนา	47
ตารางที่ 4.4 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา	47
ตารางที่ 4.5 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ	48
ตารางที่ 4.6 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้	48
ตารางที่ 4.7 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบเกี่ยวกับด้านการวางแผนฯ	49
ตารางที่ 4.8 จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบเกี่ยวกับด้านกิจกรรมผู้สูงอายุ	50
ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบจำแนกตามข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม	51



สารบัญรูปภาพ
(List of Figures)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 2.1 แสดงเป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา	38
ภาพที่ 4.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน	53
ภาพที่ 4.2 แสดงการฝึกอาชีพทำผลิตภัณฑ์ชุมชนน้ำมันมะรุม	53
ภาพที่ 4.3 กิจกรรมการฝึกอาชีพทำผลิตภัณฑ์การแปรรูปสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ	54



สารบัญแผนที่
(Table of contents)

แผนที่

หน้า

แผนที่ที่ 2.1 แสดงอาณาเขตการปกครอง

32



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันนี้ เนื่องจากระบบสาธารณสุขได้รับการพัฒนามากขึ้น การตระหนักถึงคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญส่งผลให้ภาครัฐกำหนดมาตรการเตรียมการรองรับให้การดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยกำหนดยุทธศาสตร์ "การเตรียมความพร้อม สังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ" เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ด้วยการมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) เพื่อกำหนดทิศทางนโยบายยุทธศาสตร์ และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ดำเนินการด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจน (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2553) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับระบบการดูแลและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่นการให้บริการด้านสุขภาพ การจัดสวัสดิการทางสังคม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี โดยที่สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการรับรู้ถึงข้อมูลที่เป็นต่อการวางแผนและดำเนินการบนฐานของการลงทุนและใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า (Dijksterhuis, 2011: 156)

ข้อมูลประชากรศาสตร์ได้แสดงจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยในตั้งแต่ปี 2543 ถึงปี 2553 ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปว่าแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี 2553 จะมีจำนวนผู้สูงอายุถึง 7,639,000 คน คิดเป็นร้อยละ 11.36 ของประชากรทั้งหมด โดยในเขตกรุงเทพมหานครจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากเดิม 721,000 คน ในปี 2548 เป็น 906,000 คนในปี 2553 (กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538) ซึ่งหากจำแนกพื้นที่แล้วพบว่าเขตหนองจอกเป็นเขตพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด โดยมีจำนวนผู้สูงอายุถึง 11,793 คน (กรมการปกครอง, 2553)

เมื่อผู้สูงอายุมีวัยหรือมีอายุเพิ่มมากขึ้นปัญหาที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องเผชิญคือ ปัญหาสุขภาพด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาของวัยโดยจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงของร่างกายมีความเสื่อมไปตามอายุขัยทำให้สุขภาพไม่แข็งแรง เจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆ เช่นนอนไม่หลับ ปวดเมื่อยตามร่างกายซึ่งส่งผลให้การดำเนินภารกิจประจำวันที่จะดูแลช่วยเหลือตนเองลดน้อยลง และอาจพบปัญหาด้านจิตใจหรืออารมณ์ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เช่น มีความวิตกกังวล อารมณ์ไม่มั่นคง โกรธและโมโหง่าย หงุดหงิด เครียด ซึมเศร้า หวาดระแวง ท้อแท้ และมีอาการหลงลืม หรือมีภาวะสมองเสื่อม ตลอดจนปัญหาด้านสังคมที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของการสูญเสียบทบาทหน้าที่ การสูญเสียบุคคลใกล้ชิดและสูญเสียสัมพันธ์ภาพทางครอบครัว (เพ็ญแข ประจันปัจฉิม, 2538 อ้างใน ภาวิณี ศิริโรจน์, 2559) ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะประสบกับปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิต ผู้อายุก็ยังคงมีความต้องการเหมือนบุคคลในวัยอื่น คือต้องการปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต การดูแลยามเจ็บป่วย ความต้องการความรัก ความต้องการเอาใจใส่ดูแลจากผู้อื่น การยอมรับเข้าเป็นสมาชิก ความต้องการกิจกรรมพัฒนาทางอาชีพ รวมถึงความมีบทบาททางสังคม ความต้องการช่วยเหลือสังคม ความต้องการพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลงคุณค่าทางสังคม และจากสภาพดังกล่าวนี้สามารถทำได้โดยการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี คือการมีสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดีโดยการสร้างกิจกรรมทางสังคมเพื่อกระตุ้นความตื่นตัวของ

สมอง เช่นการร้องเพลง การเต้น การฝึกฝนการใช้ความคิดหรือฝึกฝนความจำอย่างสม่ำเสมอ เช่น การบวกเลข การคิดเลขเพื่อกระตุ้นการทำงานของร่างกายของผู้สูงอายุมีความเสื่อมถอยเช่นความเสื่อมถอยของจิตใจซึ่งมีสาเหตุ 2 ประการดังนี้

1. สุขภาพร่างกายที่เสื่อมถอยจะส่งผลต่อจิตใจ

2. ปัญหาการเงินหรือสภาพทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปของผู้สูงอายุจะลดลงเพราะเกษียณจากงานประจำและหรือสมรรถนะ ฉะนั้นการทำงานอดิเรกเพื่อการทำงานที่สร้างความสุขและมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น จิตใจจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้สูงอายุได้มีการเรียนรู้โดยการอ่าน การอบรมสัมมนา การฝึกอาชีพ เนื่องจากผู้สูงอายุยังมีความต้องการที่จะช่วยเหลือทางสังคม หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนปัญหาที่พบในสังคมคือการขาดการเอาใจใส่ดูแลโดยเฉพาะในสังคมเมืองที่มีความแตกต่างจากสังคมชนบทที่มีคนดูแลถึงแม้จะยากจนก็ตาม นอกจากนี้แล้วยังมีสภาพที่พอเลี้ยงตนเองได้กล่าวคือมีรายได้พอเลี้ยงชีพได้

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเรื่องเร่งด่วนที่รัฐควรเร่งรีบในการดำเนินการ หากไม่มีการดำเนินการใดๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุของไทย ก็จะมีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับปัญหาความยากจนของผู้สูงอายุ (วโรทัย โกศลพิศิษฐ์, 2550) รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่จะศึกษาถึงปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยที่ควรป้องกันเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ในขณะที่แนวโน้มในปัจจุบันจะมีการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนหรือแหล่งที่ผู้สูงอายุอาศัยเป็นฐานในการพัฒนา (Hsu et al., 2010: 548)

ดังนั้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการใช้หลักการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง ลักษณะของการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เน้นด้านการนำสมุนไพร ที่มีในท้องถิ่น นำมาแปรรูปตามภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับจิราพัทธ์ แก้วศรีทอง (2553, อ้างใน ภาวิณี ศิริโรจน์, 2559) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเรื่องศิลปะประดิษฐ์สำหรับผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร พบว่าผู้สูงอายุสามารถนำความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดสร้างสรรค์ทางความคิดและความคิดสร้างสรรค์ทางความงาม (Aesthetic) มารวมเข้าไว้ในงานชิ้นเดียวกันได้ ซึ่งงานชิ้นนั้นจะเป็นงานที่มีความสมบูรณ์ที่สุด และจัดได้ว่าเป็นงานที่มีคุณค่า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพในการพึ่งพาตนเอง
- 2) เพื่อพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ
- 3) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงวัย

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและเสนอแนะรูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ตลอดจนการใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การรองรับผู้สูงอายุของชุมชนเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน เพื่อให้การวิจัยมีความสมบูรณ์และครอบคลุมเนื้อหาสำหรับการจัดทำวิจัยมากที่สุด ได้แก่

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลบางคูรัด และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ขอบเขตด้านเนื้อหา

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่น ซึ่งจำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2) ด้านการร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ และ 3) ด้านการร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้ยังศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัยต่อไป

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ได้แก่ รูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลา 1 ปี เริ่มดำเนินการ 1 ตุลาคม 2562 - 30 กันยายน 2563

ผู้วิจัยจะดำเนินการให้แล้วเสร็จพร้อมนำเสนอภายในระยะเวลาที่กำหนด

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสม คือเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาตามความมุ่งหมายของการวิจัยคือการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการผลิตแบบยั่งยืน ในเขตตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนของการวางแผนการวิจัย โดยการกำหนดความสำคัญของการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีการระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย การกำหนดรูปแบบการวิจัย รวมถึงการเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนการวางแผนในการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะได้จากการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนของการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ คือ การนำแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทำการคัดเลือก และสนทนากลุ่มจากผู้สูงอายุว่ามีความต้องการอย่างไร โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview form) เป็น แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open form or Unstructured questionnaire) และทำการบันทึกข้อมูลเอง รวมทั้งใช้วิธีการอัดเสียงสนทนาเพื่อนำข้อมูลมาศึกษาในภายหลัง

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์คิดหาค่าร้อยละ เพื่อสรุปแนวทางสร้างต้นแบบ โดยนำข้อมูลมาปรับปรุง ออกแบบรูปแบบกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นงานอดิเรกสำหรับผู้สูงอายุประเภทของใช้สมุนไพร และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วย

1. วัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ
2. พี่ชุมชนไพเราะทางการเกษตรในท้องถิ่น
3. ใบงาน (Job Sheet) พร้อมขั้นตอนวิธีการทำรูปแบบบรรจุภัณฑ์และคุณภาพและให้ที่ปรึกษาตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 4 การทำต้นแบบ (Prototype)

ขั้นตอนที่ 5 ทำการสัมภาษณ์ สันทนาการกลุ่ม เสวนา ซึ่งเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามการจัดการความรู้ 3 ส่วน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ ด้านการร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชน และรูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นทั่วไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ
2. วิเคราะห์การจัดการความรู้ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์เนื้อหา จากคำถามปลายเปิด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นำข้อค้นพบครั้งนี้นำเสนอคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เพื่อส่งเสริมรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านกระบวนการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานราก ส่งการต่อยอดการพัฒนาที่ยั่งยืน

แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

เมื่อสิ้นสุดโครงการผู้วิจัยจะดำเนินการจัดเป็น คลิปวิดีโอ รวมทั้งเอกสารเผยแพร่ เพื่อดำเนินการถ่ายทอดให้ความรู้

1. ผู้วิจัยจะนำเอาผลการวิจัยเสนอต่อมหาวิทยาลัยในการกำหนดนโยบายภาพรวมของมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

2. ผู้วิจัยจะได้ติดตามเป็นระยะๆ ว่ามหาวิทยาลัยฯ และชุมชนได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ในการปฏิบัติตามบทบาทของการขึ้นำสังคมทั้งในส่วนของการสร้างการรับรู้และการตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน

3. ผู้วิจัยประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร การจดทะเบียนจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ โดยการคัดเลือกคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนจำนวน 7 ท่าน เพื่อยื่นขอจดทะเบียน ณ ที่ว่าการอำเภอบางบัวทองต่อไป

4. ผู้วิจัยจะนำแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการประยุกต์การเรียนการสอน ให้เกิดการพัฒนารเรียนรู้แบบบูรณาการเชิงพื้นที่

4. ผู้วิจัยในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด จังหวัดนนทบุรี และกลุ่มผู้วิจัยในจังหวัดอื่น ๆ ที่สนใจจะนำไปเป็นต้นแบบกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้มีการนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3. ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน
- 2.4 แนวคิดด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จ
- 2.5 ภูมิปัญญากับการดูแลสุขภาพ
- 2.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
- 2.7 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
- 2.8 แนวคิดการมีส่วนร่วม
- 2.9 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน
- 2.10 ข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษา : เทศบาลเมืองบางคูรัด
- 2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ในการปาฐกถา เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเอง ว่าประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ คือ

ประการแรก การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศจะต้องเริ่มที่ชุมชนในชนบท หรือในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ จุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน คือ ยึดชุมชนเป็นหลัก ประชาชนต้องสามัคคีร่วมมือ ช่วยเหลือกัน พึ่งตนเอง

ประการที่สอง การรวมกลุ่มของประชาชนต้องใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ เป็นปัจจัยเชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิก เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์เป็นรูปธรรม

ประการที่สาม ประชาชนในชนบทได้มีการรวมกลุ่มมานานแล้ว ซึ่งมีทั้งที่ประสบปัญหาและที่ประสบผลสำเร็จ มีการพัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง แต่กลุ่มเหล่านี้กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ขาดการเชื่อมโยง ดังนั้น หากจะสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มชาวบ้านจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้าน โดยสำรวจว่ามีกลุ่มชาวบ้านที่ใดบ้าง กำลังทำอะไรอยู่ และมีความสามารถในการบริหารงานเป็นอย่างไร ขณะเดียวกันก็ต้องรู้ว่ากลุ่มบ้านนั้นมีปัญหา มีข้อจำกัดมีอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของเขาในเรื่องอะไรบ้าง จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำ ผังองค์กรเครือข่าย (mapping) ขึ้น เพื่อให้ภาครัฐสามารถเข้ามาทำการสนับสนุนตรงกับความต้องการ อันทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐานเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนได้อย่างยั่งยืน นอกจากองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง และประชาชนชาวบ้านทั้งหลายยังต้องเป็นแบบอย่างที่จะให้ชาวบ้านและกลุ่มอื่น ๆ ได้ไปศึกษาเรียนรู้กระบวนการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นวิทยาลัยของชาวบ้าน

ประการที่สี่ ปัญหาพื้นฐานของภาคเกษตรกรรม หรืออุตสาหกรรมในครัวเรือนในชนบทก็คือ “การตลาด” คือ เมื่อชาวบ้านมีผลผลิตทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ แล้วไม่สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่เป็นธรรม แนวคิดในการแก้ปัญหาดังกล่าวคือ การจัดให้มีตลาดนัดชุมชนหรือลานค้าชุมชน ในทุกอำเภอ เพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีตลาดที่ขายผลผลิตได้ในราคาถูก ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรและกลุ่มอาชีพก็สามารถใช้ลานค้าชุมชนเป็นเวทีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิต ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของตนให้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นสถานที่ที่ให้ภาคธุรกิจเข้ามาคัดเลือก สั่งซื้อผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ ที่จะนำไปจำหน่ายในเมืองหรือต่างประเทศต่อไปได้

ประการที่ห้า ประชาชนในชนบทยังขาดการปรึกษาหารือร่วมกันในการแก้ปัญหาของชุมชนจำเป็นต้องจัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจ พื้นฐานของชุมชนในระดับอำเภอในทุกอำเภอ เพื่อให้เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง วางแผนจัดทำโครงการ และการแสวงหางบประมาณในลักษณะแบบ “คิดเอง ทำเอง” ระหว่างเพื่อนด้วยกัน โดยมีผู้แทนจากส่วนราชการหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ คอยเสริมความช่วยเหลือให้เป็นเวทีประชาคมอำเภอ (สนั่น ขจรประศาสน์, 2541.)

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมาประกอบในการศึกษาวิจัย เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เป็นภาพรวมของวิสาหกิจชุมชน และกล่าวถึงสาระสำคัญในการประกอบการเศรษฐกิจชุมชนซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับวิสาหกิจชุมชนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ และเมื่อทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติ โดยเฉพาะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียงมีหลักปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ คือ การดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บน สายกลาง และความไม่ประมาท เศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการดำเนินการที่มี ความทับซ้อน การเสริมหนุน และต่อเนื่องกันอย่างชัดเจน (สรรเสริญ วงศ์ช่อม, 2544)

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ และเมื่อทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติ โดยเฉพาะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียงมีหลักปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญคือ การดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บน สายกลาง และความไม่ประมาท เศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการดำเนินการที่มี ความทันสมัย การเสริมหนุน และต่อเนื่องกันอย่างชัดเจน (สรุประเสริฐ วงศ์ขุ่ม, 2544)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนใน ทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มี สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้ เป็นอย่างดี (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, 2554.)

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, 2554) คือการพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณา อยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการมองโลก เชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ใน ทุกระดับ โดยเน้น การปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียน ตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมี เหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน ความ รอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการ วางแผน และความระมัดระวังใน ขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปใน ทางสายกลางที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทยซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุก ระดับ ทั้งระดับบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรและ ระดับประเทศได้โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไปและ ต้องไม่เบียดเบียนตนเองและ ผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตาม หลักวิชาการ หลัก กฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามคิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อย่างถ่วงถ่วงโดยคำนึงถึงผลที่ คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีหมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่าง ทันท่วงที

เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียงการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัย ทั้งเงื่อนไข คุณธรรม หลักวิชาและเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน

เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รัก สามัคคีไม่โลภ ไม่ ตระหนี่และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

เงื่อนไขหลักวิชาอาศัยความรอบรู้รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการ ต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญา บริหารจัดการ การใช้ชีวิตโดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

ประเวศ วะสี (2542 : อ้างถึงใน ชุตินา บริสุทธิ์, 2553) ได้กล่าวใน หนังสือเศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจและสังคม ว่าเศรษฐกิจ พอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจ มหาภาค และให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้น หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ได้แก่

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและ ทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง ได้แก่ การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพและทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเกษตรกรรม ผสมผสาน เป็นต้น
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง คือ การที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกันเพื่อ สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง รวมตัวกันชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ง่ายตาย ส่งผลให้ชีวิตมีความสุขมีคุณภาพที่ดี
5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกันและสามารถปรับตัวต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือ การที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมี วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ที่ร้ายแรงต่อ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตน เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครองชีวิตของตน ทั้งสิ้น

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขুবวบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิด ความพอเพียงก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2542. อ้างถึงใน ชุตินา บริสุทธิ์, 2553) ได้ กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นปรัชญาของการพัฒนา ตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐาน คิดที่สำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชนทั้งด้าน เศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษา วัฒนธรรมชุมชน ทั้งการพัฒนาคนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกิน รู้จักใช้ตามอัตภาพ และความจำเป็นในการดำเนินชีวิต

บุญเสริม บุญเจริญผล (2543. อ้างถึงในชุตินา บริสุทธิ์, 2553) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นวิธีการดำเนินการเลี้ยงชีวิตแบบรู้จักพอด้วยการพยายาม ผลิตสินค้าขึ้นมาเอง ให้พอเพียงสำหรับคนในครอบครัวกินและใช้ หากผลิตได้เหลือกินเหลือใช้ จึงขาย หากผลิตได้ไม่พอก็ต้องซื้อบ้างมิได้มุ่งผลิตเพื่อขายอย่างเดียว โดยไม่นำมาบริโภคด้วย นอกจากนั้นการผลิตและการบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและ การบริโภคต้องอยู่ในหลักของความพอดี รู้จักพอในการผลิตและการบริโภค ลักษณะการดำเนิน

ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. ต้องพึ่งตัวเองให้มากที่สุด
2. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด
3. ไม่ผลิตและบริโภคเกินกำลัง แสวงหาความพอเหมาะพอดีได้ดุลยภาพ

4. ต่างมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันและกัน ไม่ต่างคนต่างอยู่โดยไม่เหลียวแล

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545 อ้างถึงในชุดที่มา บริสุทธิ, 2553) ได้เน้นถึงมิติที่เกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรมเป็นสำคัญ เห็นได้จากประโยคที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ วัฒนธรรมเป็นการขยาย ความที่กินความหมายในระดับกว้างกว่า มากกว่าจะมองเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของ การจัดการของเกษตรกรในระดับครัวเรือนเท่านั้น หากแต่เป็นการจัดการเศรษฐกิจทั้งประเทศ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 อ้างถึงใน วรเดช จันทรศร, อรรถ สมร่าง, ธันวา จิตต์สงวน และพิชิต พิทักษ์ เทพสมบัติ, 2551) ได้อธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดในการเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของและเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหล ไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด ยึดเส้นทางสายกลาง ในการดำเนินชีวิตที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้

สมพร เทพสิทธา (2549 อ้างถึงใน วรเดช จันทรศร, อรรถ สมร่าง, ธันวา จิตต์สงวน และพิชิต พิทักษ์ เทพสมบัติ, 2551,) ระบุว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ

1. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ให้พ้นจากความยากจน

2. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจ ในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ไม่โลภ

3. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมี ความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคีปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาเปรียบกันการมุ่งร้ายทำลายกัน

4. มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

ณรงค์ โชควัฒนา (2542 อ้างถึงใน วรเดช จันทรศร, อรรถ สมร่าง, ธันวา จิตต์สงวน และพิชิต พิทักษ์ เทพสมบัติ, 2551) ได้ขยายความจากมุมมองธุรกิจและ ประสบการณ์ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาเป็นขั้นตอนไม่ใช่ถอยหลังเข้าสู่ระบบบรรพกาล แต่เป็นการสร้างรากฐานที่แข่งขันในระดับชาติและต่างประเทศได้ โดยถ้าชุมชนได้พัฒนามาถึงจุดที่ มีการรวมตัวกันและใช้องค์ความรู้ความสามารถในการพึ่งตนเอง ให้เป็นพันธมิตรกับรัฐบาลและ องค์กรสังคมอื่น ๆ อย่างเสมอภาค หากองค์ความรู้ที่ประชาชนมีอยู่รวมกับความรู้ทางวิชาการ ใหม่ ๆ ที่เข้ามา จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งในระดับทฤษฎีขั้นที่ 3 ซึ่งหมายความว่า เราพร้อมที่จะแข่งขันเพื่อเข้าสู่ตลาดการค้าและตลาดโลก

จากความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจ พอเพียง หมายถึง วิธีการหรือแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติตนของประชาชน ทุกระดับชั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้วยการพึ่งตนเอง รู้จักความพอดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทนและขยันหมั่นเพียรและอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะความเป็นอยู่

2.3 ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน

เป็นภูมิปัญญาที่มีควบคู่กับสังคมไทย ผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ทั้งความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสืบทอดเป็นการแพทย์ประสบการณ์ท้องถิ่นที่อิงกับบริบทของสังคมวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่าง ทำให้เป็นการแพทย์ที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลายเฉพาะถิ่น ดังนั้น การแพทย์พื้นบ้านจึงเป็นการดูแลสุขภาพตามคติความเชื่อ และการดำเนินชีวิต อาจแบ่งเป็นการแพทย์ประสบการณ์ การแพทย์โหราศาสตร์ การแพทย์ไสยศาสตร์ หรือการแพทย์แบบอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นต้น แต่ทั้งนี้การแพทย์พื้นบ้านจะแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น จึงทำให้สามารถแบ่งการแพทย์พื้นบ้านออกเป็น 4 ภาค รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การแพทย์พื้นบ้านภาคเหนือ เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต จิตวิญญาณ ธรรมชาติและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพ มีความเชื่อว่า คนประกอบขึ้นจากรูปกับนาม คือ กาย (ธาตุ) และจิต (ขวัญ) อย่างสมดุล และสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องของกรรมที่อาจไปสัมพันธ์กัน เช่น คนกับชุมชน คนกับผีหรือจิตวิญญาณ หรือคนกับธรรมชาติ หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ตัวอย่างการแพทย์พื้นบ้านภาคเหนือ เช่น ฮ้องขวัญ กินอ้อพญา ย่าขาง ตอกเส้น ฟ้อนเซิง เซ็ดแหก ผีย่าหม้อหนึ่ง และชวากซุย เป็นต้น

2) การแพทย์พื้นบ้านภาคอีสาน ชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องผีแถน เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ทำให้เกิดดิน น้ำ ลม ไฟ โลกและมนุษย์ การติดต่อกับผีแถนโดยผ่านทางพิธีกรรมบุญบั้งไฟและลำผีฟ้า มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เรื่องขวัญ ซึ่งเป็นสิ่งรวมศูนย์ชีวิต ภูมิปัญญาด้านสุขภาพของคนอีสานถึงสาเหตุการเจ็บป่วย จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ตัวอย่างการแพทย์พื้นบ้านภาคอีสาน เช่น หมอลำผีฟ้า การอยู่ไฟหรืออยู่กรรม การสูขวัญ การบูชาผีปู่ตา และโจลมะมีวด เป็นต้น

3) การแพทย์พื้นบ้านภาคกลาง ภาคกลางมักเรียกตัวเองว่า ชาวพุทธ เนื่องจากส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นศูนย์กลางการรักษาสิบทอดตำรายาพื้นบ้าน ตลอดการรักษาด้วยคาถาเวทมนต์ ความเชื่อในท้องถิ่นยังมีการนับถือผีบรรพบุรุษ ศาลพระภูมิเจ้าที่ นอกจากนี้ ภาคกลางยังเป็นศูนย์รวมผสมกลมกลืนของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมมอญ อิสลาม และจีน เป็นต้น ดังนั้น ความคิด ความเชื่อในการดูแลสุขภาพจึงมีความหลากหลาย ทั้งการดูแลสุขภาพแบบดั้งเดิมผสมผสานกับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่น มีการปรับใช้ให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวภาคกลาง ตัวอย่างการแพทย์พื้นบ้านภาคกลาง เป็นต้น

4) การแพทย์พื้นบ้านภาคใต้ นับเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งพราหมณ์ อิสลาม จีนและมลายู ชาวใต้มีความเชื่อเรื่องผีไม่ต่างจากชาวล้านนาและชาวอีสาน เชื่อว่า มีผีสถิตอยู่ในธรรมชาติ เช่น ผีเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่นา และยังมีนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า “ครูโนรา” ในเรื่องความเจ็บป่วยชาวใต้เชื่อว่า เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ อำนาจธรรมชาติ และอำนาจความผิดปกติทางสังคม การแพทย์พื้นบ้านภาคใต้ ตัวอย่างเช่น โนราลงครู หมองู หมอยาสมุนไพร และหมอบีบหมอนวดภาคใต้ เป็นต้น

ตารางที่ 2.1 รายชื่อสมุนไพร และความรู้ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน

สมุนไพรไทย	ประโยชน์และสรรพคุณ
 <p>ตะไคร้</p>	ช่วยขับปัสสาวะ แก้โรคนิว แก้ปวดเมื่อยยกกล้ามเนื้อและข้อ ช่วยรักษาอาการหอบหืดและอาการจุกเสียดแน่นท้อง
 <p>งาดำ</p>	มีแคลเซียมสูง ช่วยให้กระดูกและฟันแข็งแรง
 <p>กระชาย</p>	ช่วยแก้โรคในปากและคอ แก้อาการโลหิตเป็นพิษและถอนพิษต่างๆ ท้องอืดท้องเฟ้อ เป็นยารักษาโรคผิวหนังและช่วยขับปัสสาวะ
 <p>ขมิ้น</p>	ช่วยขับน้ำดี ลดอาการจุกเสียดแน่นเพื่อ ช่วยฆ่าเชื้อโรคและลดอาการติดเชื้อ รักษาโรคผิวหนัง ช่วยขับลม ช่วยรักษาอาการท้องเสีย ท้องร่วง
 <p>พริกไทย</p>	ช่วยแก้ลมจุกเสียดแน่น ท้องอืดท้องเฟ้อ ขับเหงื่อและปัสสาวะ ช่วยลดอาการไม่ย่อย
 <p>กระเทียม</p>	ช่วยลดอาการจุกเสียด ควบคุมระดับไขมันในเส้นเลือด ช่วยรักษาแผลทั้งแผลสดและแผลเรื้อรัง ลดการเกิดลิ่มเลือด ช่วยป้องกันโรคหัวใจ และช่วยยับยั้งการเกิดมะเร็ง
 <p>เสาวรส</p>	ช่วยลดไขมันในเส้นเลือดที่มีประสิทธิภาพสูง
 <p>ตีป्ली</p>	ช่วยแก้อาการท้องร่วง ขับลมในลำไส้ แก้อาการปวดเมื่อยและอึดเสบของกล้ามเนื้อ แก้อาการท้องขึ้น ท้องอืดเพื่อแน่นจุกเสียด ขับลม บำรุงธาตุ
 <p>กระเจี๊ยบ</p>	ช่วยลดไขมันในเส้นเลือด ลดความเหนียวข้นของเลือด และช่วยขับปัสสาวะ
 <p>ฟักทอง</p>	ช่วยต่อต้านมะเร็ง บำรุงสายตา ช่วยป้องกันการเกิดโรคเบาหวาน ช่วยรักษาแผลในกระเพาะและลำไส้ ลดการเกิดนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ

ตารางที่ 2.1 รายชื่อสมุนไพร และความรู้ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน (ต่อ)

 <p>ฟ้าทะลายโจร Andropogon paniculata</p> <p>Beezab ฟ้าทะลายโจร</p>	ช่วยรักษาอาการหวัด ลดพิษไข้ ลดอาการเจ็บคอ
 <p>บุก Konjac</p> <p>Beezab บุก</p>	ช่วยลดน้ำตาลในเลือด ใช้รักษาโรคเบาหวานและโรคไขมันในเลือดสูง ช่วยรักษาอาการแผลเรื้อรังเป็นหนองได้ผลดี
 <p>กระเพรา Sacred basil</p> <p>Beezab กระเพรา</p>	ช่วยแก้อาการท้องอืดเฟ้อ แน่จุกเสียดท้อง รักษาหูด กลากเกลื้อน ขับพยาธิ และเป็นยาอายุวัฒนะ
 <p>แตงกวา Cucumber</p> <p>Beezab แตงกวา</p>	ช่วยรักษาโรคข้ออักเสบจากกรดยูริก ช่วยบำรุงผิวหนังและฟื้นฟูผิวหนังจากแสงแดด ช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันให้ร่างกาย ป้องกันโรคเลือดออกตามไรฟัน ลดไขมันในเส้นเลือด ควบคุมความดัน
 <p>พริก chili</p> <p>Beezab พริกชี้หนู</p>	ช่วยขับเสมหะ ทำให้การย่อยอาหารดีขึ้น ช่วยรักษาแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้ ช่วยรักษาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ และช่วยเจริญอาหาร
 <p>กล้วยน้ำว้า Cavendish banana</p> <p>Beezab กล้วยน้ำว้า</p>	ช่วยรักษาโรคกระเพาะ แก้ท้องเสีย เป็นยาอายุวัฒนะ ช่วยแก้โรคบิด รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แก้อริดสีดวง และช่วยขับน้ำนม

2.4 แนวคิดด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Critical Success Factor - CSFs)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การบริการลูกค้า ความเร็วของตลาด และนวัตกรรม ปัจจัยแห่งความสำเร็จนี้จะสอดคล้องกับกลยุทธ์ความแตกต่าง และกลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนที่ต่ำกว่าสามารถวัดค่าปัจจัยแห่งความสำเร็จได้โดยการแบ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จออกเป็นปัจจัยด้านการเงินด้านลูกค้า กระบวนการภายใน ธุรกิจ การเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมใหม่ และปัจจัยอื่น ๆ เพื่อนำไปติดตามวัดผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ กล่าวคือ

ปัจจัยด้านการเงิน วัดในด้านผลกำไรจากการดำเนินงาน สภาพคล่องของกิจการ ทั้งด้านกระแสเงินสด ความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ย ผลตอบแทนของสินทรัพย์ ผลตอบแทนของสินค้าน่าเชื่อถือ ผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้รับและยอดการขายสินค้า

ปัจจัยด้านลูกค้า วัดในด้านความพึงพอใจของลูกค้าหรือการสำรวจลูกค้า การประเมินตัวแทนผู้จำหน่าย ทั้งด้านช่องทางจัดจำหน่าย ความครอบคลุมในพื้นที่ขาย จุดแข็งของตัวแทนจำหน่าย และความสัมพันธ์กับตัวแทนจำหน่าย ความรวดเร็วและถูกต้องในการส่งสินค้า คุณภาพของสินค้า ค่าใช้จ่ายในการรับประกันสินค้า ความสามารถด้านการทำตลาดและการขาย โดยวัดจากแนวโน้มของยอดขาย กิจกรรมสำรวจตลาด และการฝึกอบรมพนักงานขาย

ปัจจัยด้านกระบวนการภายในธุรกิจ วัดในด้านคุณภาพของธุรกิจ ทั้งด้านคุณภาพสินค้าการรับประกันสินค้า ผลิตภัณฑ์ผสมสินค้า หรือการชดเชยให้ลูกค้า ประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าการยืดหยุ่นต่อความต้องการของลูกค้า ความปลอดภัยในการทำงาน อัตราการเกิดอุบัติเหตุและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ปัจจัยด้านการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม วัดในการสร้างนวัตกรรมสินค้าของกิจการ ทั้งจากจำนวนของสินค้าใหม่ หรือการพัฒนาสินค้าเดิม ตลอดจนความรวดเร็วในการสร้างสินค้าใหม่ และการพัฒนาทักษะของผู้วิจัย ขวัญกำลังใจของลูกจ้างจากอัตราผลตอบแทน การสำรวจความพอใจ และจำนวนการร้องเรียน สุดท้ายคือการวัดความรู้ความสามารถของพนักงานจากการฝึกอบรม ประสบการณ์และการวัดผล การปฏิบัติงาน

นอกจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีปัจจัยภายนอกอีก เช่น ความสัมพันธ์กับรัฐบาล การให้บริการของภาครัฐ การสื่อสาร ก็ล้วนแต่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประกอบธุรกิจเช่นกัน (นภาพร ณ เชียงใหม่, 2544.)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จนี้เป็นปัจจัยที่เป็นตัวชี้วัดขององค์กรหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่าประสบความสำเร็จในด้านใดบ้าง และมีด้านใดที่ควรนำมาปรับปรุงเพื่อเป็นการพัฒนาต่อไป

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

กระทรวงอุตสาหกรรม มอบหมายให้สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) จัดทำ “โครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน” เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน ก่อนที่จะมีการพัฒนาปรับปรุงระดับคุณภาพให้เข้าสู่มาตรฐาน ระดับประเทศและระดับสากล อีกทั้งยังเป็นการ ขานรับนโยบายสำคัญของรัฐบาลตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ของชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ โดยมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ โครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นโครงการที่สนับสนุนในด้านการกำหนดมาตรฐาน และการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ได้จากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับและสามารถประกันคุณภาพให้กับผู้บริโภค ซึ่งเป็นมิติของการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ตลาดผู้บริโภค ทั้งในประเทศและต่างประเทศต่อไป (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, ออนไลน์, 2548)

2.5 ภูมิปัญญากับการดูแลสุขภาพ

สุขภาพ (Health) คำว่า สุขภาพมีรากศัพท์มาจากภาษาเยอรมันว่า Hoelth มีความหมาย 3 ประการ คือ ความปลอดภัย (Safe) การไม่มีโรค (Sould) และทั้งหมด (Whole) กล่าวคือ สุขสบายดีในทุกมิติของความเป็นมนุษย์ ได้แก่มีดีทางร่างกาย ทางใจ มิติทางสังคม ชุมชนที่มนุษย์ดำรงอยู่โดยสุขภาพจะดีหรือไม่ จึงขึ้นกับองค์ประกอบสำคัญ 2 ด้าน คือ ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล คือ กรรมพันธุ์ พฤติกรรม จิตใจ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือ สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ กายภาพ สังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีทางการแพทย์ (ประเวศ วะสี. 2541 : 13)

ภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพ หมายถึง การนำเอาความรู้และประสบการณ์ที่ถูกสั่งสมมา ผ่านการตรวจและถ่ายทอดผ่านระบบวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการประยุกต์ใช้สมุนไพรทั้งจากพืชและสัตว์ ผสมผสานกับองค์ความรู้จากการแพทย์ระบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกับวิถีชีวิต ด้านการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมไม่แยกส่วนและไม่แปลกแยกจากธรรมชาติ ทั้งนี้ สำหรับองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ (Diversity)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Knowledge หรือ Local Wisdom) และความเป็นองค์รวม (Holistic) (ยศ สันตสมบัติ. 2542 : 18-24)

5. การบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการแพทย์แผนปัจจุบัน แบบแผนการบูรณาการการแพทย์แผนไทยเข้าสู่ระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน สามารถพิจารณาได้ 3 แบบแผน (ศูนย์ประสานงานการพัฒนาการแพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย. 2531.)

1) การมีระบบการแพทย์ทั้ง 2 ระบบในหน่วยงาน (Combination of Indigenous System with the Western System) แบบแผนนี้มีลักษณะของการที่แพทย์หรือนักบริหารระบบ

สาธารณสุขที่มีแนวคิดของการแพทย์แผนตะวันตกหรือการแพทย์แผนใหม่ นำเอาการแพทย์แบบท้องถิ่น หรือการแพทย์แผนโบราณเข้ามารวมไว้ในระบบบริการสาธารณสุข ซึ่งกรณีเช่นนี้ถ้าไม่ได้เตรียมความพร้อม และไม่คำนึงถึงธรรมชาติและแนวคิดที่แตกต่างกันของการแพทย์ทั้งสองระบบอาจก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่แตกต่างกันได้มากมาย เช่น การปฏิเสธการเพิกเฉย หรืออาจให้การสนับสนุน การช่วยเหลือ แต่ทั้งนี้ยังอาจขึ้นอยู่กับผู้บริหารระบบและบุคลากรสาธารณสุขในหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ

2) ความร่วมมือกันระหว่างระบบการแพทย์ทั้งสองระบบ (Collaboration between The Two Systems) แบบแผนนี้เป็นการร่วมมือกันระหว่างระบบการแพทย์ทั้งสองระบบ โดยระบบ การแพทย์ท้องถิ่นหรือการแพทย์แผนโบราณ มีกลไกในการจัดสรรเทคนิควิธีการวินิจฉัยโรค การรักษาโรคที่บุคลากรด้านการแพทย์แผนใหม่ให้การยอมรับในเชิงคุณภาพ โดยบุคลากรของการแพทย์ท้องถิ่น หรือการแพทย์แผนโบราณจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบการแพทย์แผนตะวันตกหรือการแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันระบบการดูแลสุขภาพของสังคมไทย มีบุคลากรซึ่งเป็นอายุรเวทได้เข้ามาปฏิบัติงานในระบบ สาธารณสุขของรัฐเป็นส่วนหนึ่งซึ่งร่วมมือและอยู่ในความดูแลของแพทย์แผนปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลชุมชน

3. การปฏิรูปที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความเท่าเทียมกันระหว่างแพทย์ทั้งสองระบบ (Reorganization Aimed A Achieving Equality between The Two Systems) ในส่วนของแบบแผนนี้ คือการที่ทั้งการแพทย์ท้องถิ่นหรือการแพทย์แผนโบราณ และการแพทย์แผนปัจจุบัน หรือการแพทย์แผนใหม่ ต้องมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งหมายถึงผู้ให้การบำบัดรักษาแผนโบราณ ต้องศึกษาแนวคิด เทคนิคและวิธีการของการแพทย์แผนปัจจุบัน และในทางกลับกันแพทย์แผนปัจจุบันก็ควรเรียนรู้แนวคิดเทคนิคและวิธีการบางอย่างของการแพทย์ท้องถิ่น เช่น ระบบการสาธารณสุข ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ใช้แนวทางนี้ในการจัดระบบบริการสุขภาพเพื่อประชาชนเป็น การนำข้อดีของการแพทย์สองระบบมาใช้โดยการประยุกต์เอาความรู้และวิธีการทางวิทยาศาสตร์แผนใหม่ เข้ามาในขบวนการพัฒนาการแพทย์จีนแบบดั้งเดิม เช่น การจัดตั้งสถาบันการศึกษาของการแพทย์จีน การอบรมความรู้แพทย์จีนให้กับบุคลากรสาธารณสุขและการแพทย์แผนตะวันตก รวมทั้งการจัดบริการสาธารณสุขทั้งสองแผนในโรงพยาบาล รูปแบบการรักษาที่เป็นไปได้คือ ผู้รับบริการสามารถเลือกแผนใดแผนหนึ่ง หรือใช้การรักษาร่วมมือกันระหว่างแพทย์ทั้งสองแผน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการบูรณาการหรือการผสมผสานระบบการแพทย์ในระบบบริการ สาธารณสุขจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมและความพร้อมในแต่ละสังคม ซึ่งสังคมไทย ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการบูรณาการระบบการแพทย์ โดยริเริ่มให้มีระบบการแพทย์ แผนไทยหรือการแพทย์แผนโบราณเข้าสู่ระบบบริการการแพทย์แผนปัจจุบันหรือการแพทย์แผนใหม่โดยมีอายุรเวทเป็นผู้เชื่อมและประสานความร่วมมือระหว่างแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน (อภิศักดิ์ เหลืองเวชการ. 2535 : 1-172)

การบูรณาการการแพทย์แผนไทยในระบบการบริการสุขภาพ นโยบายและแผนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพที่มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือ การพัฒนาสุขภาพต้องมีการสนับสนุน

การพัฒนาศักยภาพทางภูมิปัญญาของระบบสุขภาพด้วยการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย สมุนไพรไทย และการแพทย์ทางเลือก โดยให้สถานบริการสุขภาพของรัฐและเอกชนใช้ยาสมุนไพรที่ได้มาตรฐานถูกต้องตามกฎหมาย เป็นไปตามหลักวิชาการอย่างประหยัดและคุ้มค่า เกณฑ์ในการให้บริการในระดับโรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน ให้มีการใช้ยาสมุนไพรไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 และร้อยละ 3 ของมูลค่าการใช้ยาโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลชุมชนตามลำดับ (ศูนย์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์. 2551 : 1-4)

นอกจากนี้ยังได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาว่าเป็น การสร้างทางเลือกสุขภาพที่หลากหลายผสมผสานภูมิปัญญาไทยและสากลอย่างรู้เท่าทัน เป้าหมาย ดังกล่าวได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพเพื่อการพึ่งตนเองได้ในด้านสุขภาพด้วย การส่งเสริมการใช้สมุนไพร การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก รวมทั้งพัฒนาการให้บริการและเทคโนโลยีทางการแพทย์แผนไทยให้มีความปลอดภัย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในฐานะหน่วยงานส่วนกลาง ที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนและเฝ้าระวังหน่วยบริการในภูมิภาค จึงกำหนดนโยบายการพัฒนาให้ครอบคลุมคือ การส่งเสริมการพึ่งตนเองของประชาชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์คุ้มครองภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย โดยให้มีการรวบรวมองค์ความรู้ตำรายาและตำรายา การแพทย์แผนไทยมีแผนอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรอย่างยั่งยืน การแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการพัฒนา พัฒนาวิชาการและวิจัยเพื่อส่งคายน องค์ความรู้ให้เป็นระบบและมีมาตรฐาน ให้สามารถศึกษาหาความรู้ได้ง่าย เนื่องจากภาษาที่ใช้ในตำรา เป็นภาษาโบราณ ภาษาขอมโดยแปลให้เป็นภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน สนับสนุนการผลิตและพัฒนาบุคลากร พัฒนามาตรฐานวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ส่งเสริมและสนับสนุนระบบบริการการแพทย์แผนไทยให้มีการบูรณาการการแพทย์แผนไทยในระบบสุขภาพภาครัฐ การศึกษาการ แพทย์พื้นบ้านไทยเป็นการวิจัยและพัฒนาเพื่อประยุกต์ในการดูแลสุขภาพ (ศูนย์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์. 2551 : 1-4) กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้จัดระดับการบริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสุขภาพภาครัฐเป็น 4 ระดับ ดังนี้ ระดับ 1 หมายถึง สถานบริการที่ให้บริการอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ การใช้ยา สมุนไพร การนวด การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร ระดับ 2 หมายถึง สถานบริการที่ให้บริการ 2 อย่าง เช่น การนวดร่วมกับการใช้ยาสมุนไพร หรือการนวดร่วมกับการประคบสมุนไพร ระดับ 3 หมายถึง สถานบริการที่ให้บริการในระดับ 2 และมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยร่วมด้วย ระดับ 4 หมายถึง สถานบริการที่มีบริการระดับที่ 3 และมีการผลิตยาในสถานบริการ ปัจจุบันมีโรงพยาบาลศูนย์โรงพยาบาลทั่วไป จำนวน 96 แห่งและโรงพยาบาลชุมชน จำนวน 719 แห่ง ที่มีการจัดบริการการแพทย์แผนไทยตั้งแต่ระดับ 2 ขึ้นไป ส่วนสถานอนามัย จำนวน 9,800 แห่ง มีการจัดบริการการแพทย์แผนไทยระดับ 1 ขึ้นไป (ศูนย์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์. 2551 : 1-4)

การจัดบริการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสุขภาพของรัฐดังกล่าว มีความหลากหลาย ตามความเหมาะสมและตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

1. รูปแบบบริการการแพทย์แผนไทย สถานบริการของรัฐมีการจัดบริการ แพทย์แผนไทยเพื่อการบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค ส่วนประเภทของการมาใช้บริการ จัดลำดับเรียงตามปริมาณมากไปน้อย ได้แก่ การนวดไทย การประคบสมุนไพร การอบสมุนไพรการใช้ยาสมุนไพร การบริหารร่างกายด้วยฤๅษีคัตตุน และการนึ่งสมาธิ

2. กลุ่มอาการเจ็บป่วยที่รับบริการ การเจ็บป่วยที่มีผู้มารับบริการมากที่สุด คือการเจ็บป่วย ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ เคล็ดขัดยอก ปวดขา ข้อเท้าแพลง ปวดไหล่ ปวดสะบัก ปวดบ่า ปวดเข่า และเข่าอักเสบ ระบบทางเดินอาหาร ท้องอืดเพื่อ โรคกระเพาะอาหาร ริดสีดวงทวาร ระบบประสาทสมอง ระบบต่อมไร้ท่อและโภชนาการ ระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินปัสสาวะ ระบบอวัยวะสืบพันธุ์

3. ผู้ให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า สถานบริการของรัฐบางแห่ง มีผู้ให้บริการเป็นแพทย์แผนปัจจุบัน พยาบาล เกษัชกร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข แพทย์แผนไทยประยุกต์ แพทย์แผนไทย ส่วนในชุมชนชนบทผู้ให้บริการเป็นหมอพื้นบ้านและหรือหมอแผนโบราณ ตลอดจนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

4. ยาไทยและสมุนไพรที่ใช้ในสถานบริการ จากการรวบรวมรายการยาสมุนไพร ในบัญชียาของโรงพยาบาล พบว่ามีจำนวน 31 รายการและมีโรงพยาบาลที่สามารถผลิตยาเพื่อใช้ใน สถานบริการและสนับสนุนสถานบริการอื่นจำนวน 86 แห่ง (เพ็ญญา ทวีทรัพย์เจริญและคณะ. 2544 : 1-11) สถานบริการของรัฐได้นำตำรับยาพื้นบ้านบางตำรับซึ่งผ่านการกลั่นกรองจากการทำงานร่วมระหว่างเครือข่ายหมอพื้นบ้านและโรงพยาบาลมาผลิตเป็นยาตำรับใช้ในโรงพยาบาล เช่น ยาตำรับโคคลาน ยาเบาหวาน ยาบำรุงเต้านม เป็นต้น และนำยาสมุนไพรเข้าบัญชียาของโรงพยาบาล จำนวน 31 รายการได้แก่ มะระขี้นก บัวบก หล้าหนวดแมว เพชรสังฆาต ส้มแขก เถาวัลย์เปรียง ชลูด ตะไคร้ มะขามแขก หล้าปักกิ่ง พลุควาว เหงือกปลาหมอ ยอ ขี้เหล็ก น้ำมัน ไพล ลูกประคบ ชุดอบสมุนไพร (สูตรสถาบันการแพทย์แผนไทย) ชุมเห็ดเทศ ยาริดสีดวงทวาร สหัสธารา หล้าดอกขาว ยาอายุวัฒนะ ชิง รางจืด บอระเพ็ด ยาธาตุบรรจบ ยาแก้ไอมะขามป้อม ยาหม่อง เสดดพังพอน ลูกใต้ใบ ว่านหางจระเข้ และกระเทียม นอกจากนี้กระทรวงสาธารณสุขยังได้จัดทำบัญชียาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2542 โดยคณะกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ เพื่อส่งเสริม การพึ่งตนเองด้านยาและสนับสนุนการแพทย์แผนไทย การจัดทำครั้งที่สองใน พ.ศ. 2549 ประกอบด้วย รายการยาทั้งสิ้น 19 รายการ โดยคณะทำงานได้คัดเลือกยาสมุนไพรที่มีการใช้ตามความรู้ดั้งเดิม จำนวน 11 รายการ และยาที่พัฒนาจากสมุนไพรจำนวน 8 รายการ ได้แก่ ยาหอมเทพจิตร ยาหอมนวโกฐ ยาถ่ายดีเกลือฝรั่ง ยาธาตุบรรจบ ยาประสะกานพลู ยาเหลืองปดสมุทร ยาประสะไพล ยาแก้ไข้หาราก ยาเขียวหอม ยาจันทลีลา ยาประสะมะแวง ขมิ้นชัน ชิง ชุมเห็ดเทศ ฟ้าทะลายโจร บัวบก พญาหอ พริก และไพล ซึ่งปัจจุบัน (ปี 2555) มียาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ 71 รายการ โดยหวังว่าบัญชียาจากสมุนไพรดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพร ควบคู่ไปกับการกระตุ้นให้เกิดการวิจัยพัฒนา ยาสมุนไพรเพื่อใช้ประโยชน์ในการบริการสุขภาพและ สามารถสร้างหลักประกันความมั่นคงด้านยา และลดการนำเข้ายาจากต่างประเทศในอนาคต (บัญชียาจากสมุนไพร. 2549 : 1-98)

สรุปได้ว่า การจัดบริการการแพทย์แผนไทยเข้ากับระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ในการให้บริการสาธารณสุขของรัฐหลายแห่งมีรูปแบบการให้บริการที่แตกต่างกันตามศักยภาพ สิ่งแวดล้อม และการให้การสนับสนุนของแต่ละโรงพยาบาล ปัญหาที่พบในการจัดบริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการของรัฐทั่วประเทศที่ระบุไว้ในรายงานของศูนย์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ ปี พ.ศ. 2551 มีดังนี้

1. การไม่มีนโยบายสนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาการแพทย์แผนไทยเพื่อใช้ประโยชน์ ในระบบสุขภาพ จากผู้บริหารระดับสูงในโรงพยาบาล

2. แพทย์แผนปัจจุบันไม่ยอมรับการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทย เพราะไม่แน่ใจว่า ผลการรักษาของการแพทย์แผนไทยจะได้ผลและมีความปลอดภัย เนื่องจากมีงานวิจัยน้อยมากหรือ บางเรื่องไม่มีงานวิจัยที่รับรองผลของการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยทั้งด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และความปลอดภัย

3. การยอมรับภูมิปัญญาไทยโดยเฉพาะการแพทย์พื้นบ้านอย่างเปิดเผยหรือสนับสนุน ภูมิปัญญาไทยยังพบขอติดขัดด้านกฎหมายประกอบโรคศิลปะด้านเวชกรรมไทยและด้านเภสัชกรรมไทย
4. ระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยมีน้อย
5. การขาดแคลนบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่แพทย์แผนไทย แพทย์แผนไทยประยุกต์ (อายุรเวท) และหมอนวด
6. การผสมผสานการแพทย์แผนไทยกับระบบบริการสุขภาพหลายแห่ง มีการจัดบริการแพทย์แผนไทยด้านบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพและส่งเสริมสุขภาพด้วยการนวดไทยมากกว่าการใช้ยาสมุนไพร เนื่องจากการนวดไทยเป็นกิจกรรมบริการที่ทำรายได้ให้กับสถานบริการของรัฐ รายได้ทั้งหมดนำเข้า งบประมาณบำรุงของสถานบริการนั้น ๆ ทำให้เกิดการบริหารจัดการการแพทย์แผนไทย ในลักษณะเชิงธุรกิจขึ้น
7. การเปิดคำรักษาพยาบาลด้านการแพทย์แผนไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว ผลจากการจัดทัวร์สุขภาพ นวดสุขภาพ สปาเพื่อสุขภาพ สถานบริการสาธารณสุขของรัฐเป็นผู้ออก ใบเสร็จรับเงินค่าบริการเหล่านั้นที่สามารถเปิดคำรักษาพยาบาลได้ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง จึงได้ออกมาตรการเพื่อการควบคุมการเปิดคำรักษา โดยกำหนดหลักเกณฑ์การเปิดคำรักษาพยาบาล การนวดไทยไว้ว่าต้องเป็นการนวดเพื่อรักษาและการนวดเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพ หากเป็นการนวดเพื่อส่งเสริมสุขภาพไม่สามารถเปิดคำรักษาได้และในการออกใบรับรองการรักษาต้องเป็นผู้ที่ได้รับ ใบประกอบโรคศิลปะด้านเวชกรรมไทย และเภสัชกรรมไทย หรือเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ผ่านการอบรมการแพทย์แผนไทยหลักสูตรของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นผู้รับรอง หรือเป็นแพทย์แผนปัจจุบันที่มีใบประกอบวิชาชีพด้านเวชกรรมเท่านั้น

2.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

นักทฤษฎีการสูงอายุได้พิจารณากระบวนการแก่ของบุคคลว่า เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งแนวตั้งและแนวนอน ในแนวตั้งให้พิจารณาว่าร่างกายของบุคคลมีหลายระดับนับตั้งแต่โมเลกุล เซลล์ บุคคล กลุ่มคน และสังคม ส่วนแนวนอนให้พิจารณาว่าบุคคลมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ เป็นอยู่ (Being) พฤติกรรม (Behaving) และการกลายมาเป็น (Becoming)

ความต้องการของผู้สูงอายุ

บังอร ธรรมศิริ (2549 : 47-48) กล่าวว่าความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละคนอาจแตกต่างกันไปบ้าง ดังนั้นควรที่จะทำความเข้าใจพื้นฐานชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในความดูแล ซึ่งครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ โดยทั่วไปความต้องการของผู้สูงอายุ พอสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อนนอนหลับ การมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมตามฤดูกาล และต้องการการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย
2. ความต้องการทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับนับถือ การเข้าใจ การเห็นอกเห็นใจและการให้อภัย
3. ความต้องการทางด้านสังคม ผู้สูงอายุยังต้องการมีกิจกรรมทางสังคม เช่น การพบปะเพื่อน การร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น
4. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับตนเอง ช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคมและทำบุญ รวมทั้งเป็นคำรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย

ในทำนองเดียวกัน การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ครอบครัวควรให้การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย โดยดูแลเอาใจใส่เรื่องการรับประทานอาหาร การพักผ่อน นอนหลับ จัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปลอดภัย จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมตามฤดูกาล แบ่งเบาภาระ เรื่องงานในบ้าน พาผู้สูงอายุไปรับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ จัดหาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุ เช่น แวนตา ไม้เท้า เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น

2. ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ โดยเอาใจใส่พูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก ความเคารพ ยกย่อง ยอมรับนับถือ ฟังผู้สูงอายุเล่าประสบการณ์ชีวิต ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น การจัดงานวันเกิด การพาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยวตามโอกาสและสถานที่ที่เหมาะสม การแสดงให้เห็นความสำคัญของวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ

3. ตอบสนองความต้องการทางด้านสังคม โดยแสดงความยินดีที่จะพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสมตามที่อยู่อาศัยต้องการและพยายามสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมที่เหมาะสมตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ เช่น เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

4. ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ โดยรับภาระค่าใช้จ่าย การดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือในด้านการเงินอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอ ไม่ควรให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาในการหาเงินเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง รวมทั้งบุตรหลานหรือครอบครัว ไม่ควรเบียดเบียนด้านการเงินกับผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีความจำกัดด้านการเงิน

จากการทบทวนความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปถึงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 2.2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ
ที่มา : ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์ (2560)

ความต้องการของผู้สูงอายุ	การตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ
1. ทางด้านร่างกาย : 1.1 ความต้องการอาหาร การพักผ่อน นอนหลับ การขับถ่าย 1.2 การมีที่อยู่ที่ปลอดภัย 1.3 การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม 1.4 การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย	1. ทางด้านร่างกาย : 1.1 ดูแลเอาใจใส่เรื่องการรับประทานอาหาร การพักผ่อน และการขับถ่าย 1.2 จัดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปลอดภัย 1.3 จัดหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมตามฤดูกาล 1.4 พาผู้สูงอายุไปรับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ
2. ทางด้านจิตใจ : 2.1 การดูแลเอาใจใส่ 2.2 การยอมรับนับถือ 2.3 การเห็นอกเห็นใจและการให้อภัย	2. ทางด้านจิตใจ : 2.1 การพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก 2.2 การให้ความเคารพ ยกย่อง การให้ ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ 2.3 การแสดงออกถึงความเข้าใจ และเอื้ออาทรกับผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ (ต่อ)

3. ทางด้านสังคม : การมีกิจกรรมทางสังคม	3. ทางด้านสังคม : การพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางสังคมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมในครอบครัวตามกำลังความสามารถที่จะทำได้
4. ทางด้านเศรษฐกิจ : ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ	4. ทางด้านเศรษฐกิจ : การดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายเท่าที่จะช่วยได้ การไม่เบียดเบียนด้านการเงินกับผู้สูงอายุ

กล่าวโดยสรุปความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุนับเป็นการดูแลผู้สูงอายุขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจ ไม่ท้อแท้ต่อการดำเนินชีวิต ที่สำคัญช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่โดดเดี่ยวกับการใช้ชีวิตที่เป็นอยู่ต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแผนผู้สูงอายุ

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) จัดแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ (ศูนย์ศตวรรษชิกชน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล <http://www.thaicentenarian.mahidol.ac.th>)

1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 มาตรการหลัก

- 1.1 มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ
- 1.2 มาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.3 มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 มาตรการหลัก

- 2.1 มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น
- 2.2 มาตรการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ
- 2.3 มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ
- 2.4 มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ
- 2.5 มาตรการ ส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ
- 2.6 มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย

3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 มาตรการหลัก

- 3.1 มาตรการคุ้มครองด้านรายได้
- 3.2 มาตรการหลักประกันด้านคุณภาพ
- 3.3 มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง
- 3.4 มาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

4. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 มาตรการหลัก

4.1 มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ

4.2 มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

5. ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย 4 มาตรการหลัก

5.1 มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวล และพัฒนาองค์ ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

5.2 มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อ การกำหนดนโยบาย การพัฒนาการบริการและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อย่างเหมาะสม

5.3 มาตรการดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

5.4 มาตรการพัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้เป็นระบบและทันสมัย องค์การสหประชาชาติได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้ (Dupuis, Kousaie, Wittich and Spadafora, 2007)

ด้านความมีอิสรภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

1. ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนจากการได้รายได้ ครอบครัว การช่วยเหลือ สนับสนุนทางสังคม และการช่วยเหลือตนเองเพื่อสามารถเข้าถึงปัจจัย 4 (น้ำ อาหาร ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม) รวมถึงการดูแล รักษาสุขภาพ

2. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการทำงานหาเลี้ยงชีพ หรือเบี้ยเลี้ยงต่าง ๆ

3. ผู้สูงอายุควรสามารถตัดสินใจในการเลือกที่จะเกษียณอายุงานได้ด้วยตนเอง

4. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมการให้การศึกษาเพิ่มเติม และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง

5. ผู้สูงอายุควรอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย และเหมาะสมต่อสภาวะทางร่างกายของตนเอง

6. ผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิเสรีภาพในการเลือกพำนักอาศัยในที่อยู่อาศัยได้ตามความต้องการของตนเอง

ด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคม รวมถึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาและดำเนินการทางนโยบายซึ่งมีผล โดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ รวมถึงนโยบายเกี่ยวกับการแบ่งปัน และถ่ายทอดทักษะและ ประสบการณ์กับเยาวชนรุ่นใหม่

2. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมการให้บริการแก่สังคมส่วนรวม หรือการเข้าร่วมเป็น อาสาสมัคร ที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของตนเอง

3. ผู้สูงอายุควรมีโอกาสในการสร้างเครือข่าย หรือสมาคมสำหรับผู้สูงอายุด้วยกัน

4. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัว และชุมชนของตนเองตามคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคม

5. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือส่งเสริมทางด้านการดูแลรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงความเป็นอยู่ที่ดีทางอารมณ์ ตลอดจนการช่วยเหลือเพื่อหลีกเลี่ยงการเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่เหมาะสม และ ครอบคลุม

6. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือทางด้านการบริการทางสังคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อ ยกระดับความมีอิสรภาพ การคุ้มครอง และการดูแลเอาใจใส่

7. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการได้รับประโยชน์จากสถาบันที่ให้การดูแล และคุ้มครองทางทรัพย์สิน และทางสังคม รวมถึงสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ

8. ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือทางด้านสิทธิมนุษยชน และสิทธิเบื้องต้นในการพำนักอาศัย การเข้าร่วมการดูแลรักษาต่าง ๆ รวมถึงผู้สูงอายุควรได้รับการเคารพที่สมเกียรติและได้รับการยอมรับในเรื่องความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว และผู้สูงอายุควรมีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแล เอาใจใส่ และคุณภาพชีวิตของตนเอง

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ความหมายเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

การประเมินคุณภาพชีวิตแห่งองค์การอนามัยโลก ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตในลักษณะที่เป็นการรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลตามบริบทของวัฒนธรรมและระบบค่านิยมซึ่งสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวังและมาตรฐานที่ตนตั้งใจไว้ (The World Health Organization Quality of Life Assessment : WHOQOL : 1995 cited in Butler and Ciarrochi, 2007 : 607)

คุณภาพชีวิตมีโครงสร้างหลากหลายมิติโดยจะมีความเกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ด้านสังคม สิ่งที่ได้รับรู้ทางด้านจิตใจซึ่งมีผลสุขภาพกายและใจที่ดี (Bretscher *et al.*, 1999; Mytko and Knight, 1999; Rummans *et al.*, 2000 cited in Lapid *et al.* 2011: 485-486)

การรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่จะนำมาเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลสามารถอธิบายได้ดีที่สุดจากความพึงพอใจที่แต่ละบุคคลได้รับ เช่น สภาพที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชีวิต การจัดระบบและบริการทางสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม (Ruškus, 1997 cited in Skučas and Mockevičienė, 2009) คุณภาพชีวิตมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับขอบเขตที่หลากหลายของชีวิตไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพ ทางจิตใจ สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางสังคม และสุขภาพส่วนบุคคล (Derendiajeva, 2003 cited in Skučas and Mockevičienė, 2009) ในขณะที่ รัสคัส (Ruškus, 1997 cited in Skučas and Mockevičienė, 2009) กล่าวว่าตัวแปรที่จะสะท้อนถึงความเข้าใจในความพึงพอใจในชีวิต ได้แก่ ระดับการศึกษา ชีวิตในครอบครัว สถานที่อยู่อาศัยและงานที่ทำ

มีหลักฐานจากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าตัวแปรด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านการมีงานทำมีผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ โดยการมีงานทำไม่ว่าจะเป็นแบบเต็มเวลาหรือบางเวลามีผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีงานทำ (Ruchlin and Morris, 1991) นอกจากนี้ตัวแปรเกี่ยวกับความซึมเศร้าได้ถูกค้นพบว่ามีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยจะเป็นตัวเพิ่มการมีสุขภาพไม่ดีและเพิ่มอัตราการเสียชีวิต ที่สำคัญความซึมเศร้าจะเป็นปัจจัยเสี่ยงในการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุ (Lebowitz *et al.*, 1997; Untzer *et al.*, 2000; Shmuelly *et al.*, 2001; Doraiswamy *et al.*, 2002. cited in Lapid *et al.*, 2011: 485) ซึ่งปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและความซึมเศร้าของผู้สูงอายุได้แก่ สุขภาพกาย การรับรู้และการจดจำ การสนับสนุนทางสังคมและสภาวะทางด้านจิตใจ (Warner, 1998; Untzer *et al.*, 2000; McKenna *et al.*, 2001; Shmuelly *et al.*, 2001; Ceroni *et al.*, 2002; Doraiswamy *et al.*, 2002; Herrman *et al.*, 2002 cited in Lapid *et al.*, 2011: 486)

โดยสรุป คุณภาพชีวิตจะเกี่ยวข้องกับลักษณะที่เป็นการรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล โดยมีโครงสร้างหลากหลายมิติที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อม และด้านสุขภาพ รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การดำเนินชีวิต เป็นต้น

2.8 แนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปแล้ว หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงาน (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมการพัฒนา และการตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย (Uphoff, 1981, 10)

Pearse and Stifel ได้อธิบายถึงประเภทของการมีส่วนร่วมว่ามี 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในชั้นปฏิบัติการ
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมโดยหลักการของแผนฯ ดังกล่าว ประกอบด้วย ประการแรก คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผน เพื่อสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 76 และนโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นการสร้างความต่อเนื่องจากกระบวนการทำแผนฯ ฉบับที่ 8 ประการที่สอง ตั้งอยู่บนพื้นฐานการจัดทำวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำของสังคมไทย ในอีก 20 ปีข้างหน้า และประการสุดท้าย เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะปานกลาง ที่มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของประเทศไทยระยะยาว ในส่วนของปรัชญาการพัฒนาหรือแนวคิดหลักทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า หัวใจสำคัญหรือแก่นแท้ของแผนฯ ฉบับที่ 9 ยังคงให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ต่อเนื่องจากแผนฯ 8 โดยนำปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นพื้นฐานการพัฒนาทุกเรื่อง

ในการกำหนดกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญกับ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ที่ไม่ได้หมายความว่าเพียงการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตามที่หน่วยงานภาครัฐ หรือนักวิชาการกำหนดขึ้นมาเท่านั้น แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมและวิธีการดำเนินการตั้งแต่ต้นด้วยตนเอง

ดังนั้น ความสำคัญของการมีส่วนร่วมจึงอยู่ที่ความต่อเนื่องของกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นค้นหาปัญหาสาเหตุ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดสิ่งที่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ต้องการจะเป็นสามารถติดตามและประเมินผลได้ ซึ่งกระบวนการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการกำหนดแผนฯ ฉบับที่ 9 อย่างจริงจัง

ดังนั้น ผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรงต่อกระบวนการมีส่วนร่วมก็คือประชาชนที่มีโอกาสตรวจสอบ หรือสำรวจศักยภาพของพื้นที่และชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เข้าใจปัญหาและประสบการณ์แก้ไขปัญหาจากมุมมองอื่นๆ ที่ถือเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างมากขึ้นการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงกันมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีการตื่นตัวเกิดสำนึกรักท้องถิ่นและสำนึกรับผิดชอบร่วมต่อบ้านเมือง

การมีส่วนร่วมของประชาชน (อิระวีซาร์ จันทรประเสริฐ, 2539) คือ การที่ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา และต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง

นอกจากนี้ ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ บรรณาธิการ, 2527) ได้ชี้ให้เห็นหลักการและแนวทางในการพัฒนา โดยยึดถือการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญ คือ ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น กล่าวคือ ร่วมหาข้อมูล ร่วมหาสาเหตุปัญหา ร่วม

ปรึกษาหารือ หรือทางแก้ไขปัญหา ร่วมการตัดสินใจ ร่วมวางแผนงาน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมติดตามผลงาน จนถึงขั้นการร่วมบำรุงรักษาในระยะยาว

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ในการจัดสวัสดิการชุมชน ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์ ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความตระหนักในความเป็นเจ้าของ การมีจิตสำนึกร่วม ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล จนเกิดความพึงพอใจในที่สุด

2.9 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในสังคมไทยมีที่มาหลายทาง ส่วนหนึ่งมาจากแนวคิดแบบสหกรณ์ และแนวคิดเกษตรผสมผสาน ส่วนหนึ่งมาจากรากฐานทางพุทธศาสนาและงานพัฒนาของคริสต์ศาสนา ส่วนหนึ่งจะมาจากแนวคิดของนักพัฒนาเอกชน และสุดท้ายที่มีพลังทางสังคมค่อนข้างมาก คือแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเสนอ “ทฤษฎีใหม่” และ “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งก็มีแนวคิดของนักคิดไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหรือสอดคล้องกับเศรษฐกิจชุมชน ผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ คนแรกที่สุดคือท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งได้เสนอไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 ในการบรรยายธรรมเรื่อง “ธัมมิกสังคมนิยม” ความคิดหลักของท่านคือ ัทธิสังคมนิยมนั้น ไม่มีการกอบโกยส่วนเกิน ไม่ปล่อยให้ใครทำอะไรตามใจตัว แต่ก็ไม่ควรเริ่มจากความบ้ำเลือด อาฆาตแค้น สังคมนิยมต้องประกอบด้วยธรรมะประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ

1. เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม
2. ไม่กอบโกยส่วนเกิน ไม่ละเมิดผลประโยชน์โดยรวมของสังคม ให้ “กินอยู่แต่พอดี” ไม่ใช่กินคืออยู่ดี
3. ต้องเคารพธรรมชาติ สรรพชีวิต และมีเมตตากรุณาต่อกัน

ความคิดของท่านพุทธทาสได้รับความสนใจอย่างมาก โดยเฉพาะในหมู่ชาวต่างประเทศซึ่งเห็นว่าเป็นความคิดใหม่ ปาฐกถาที่ท่านแสดงในครั้งนี ต่อมาได้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยนายโดนัลด์ เค. สแวงเนอร์ อาจารย์วิทยาลัยสวอร์ทมอร์ รัฐเพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา และแพร่หลายในหมู่ชาวพุทธต่างประเทศ แนวคิดของท่านพุทธทาส ต่อมาได้รับการพัฒนาต่อโดยศิษย์ฝ่ายฆราวาสของท่านหลายคนแต่มีที่พลังต่อสังคมและกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนมากที่สุด คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี

สมณะโพธิรักษ์ (สำนักสันตือโศก) ท่านโพธิรักษ์ เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ครั้งแรกเป็นธรรมยุติ แต่เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดที่ท่านบวชไม่ยอมให้ท่านจัดประชุมร่วมระหว่างพระ 2 นิกาย ท่านจึงสึกแล้วบวชใหม่ในมหานิกาย ต่อมาท่านตั้งสำนักสงฆ์ที่จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ท่านจะวิพากษ์วิจารณ์การแบ่งแยกธรรมยุติกัมมทานิกาย ท่านยังรื้อฟื้นพระวินัยดั้งเดิมมาใช้ปฏิบัติภายในสำนัก นอกจากนี้ยังฉันทังสวิวัติ ทำให้มหาเถรสมาคมไม่พอใจ ท่านจึงประกาศตนเป็นอิสระต่อมหาเถรสมาคมในปี พ.ศ.2518 ชาวสันตือโศก ซึ่งขณะนั้นเรียกตนเองว่า ชาวแดนอโศก มีทั้งภิกษุและฆราวาส ซึ่งมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตแตกต่างจากวิถีแบบทุนนิยมในสังคมไทย งานกสิกรรมจึงได้เริ่มขึ้นที่แดนอโศกในจังหวัดนครปฐม ต่อมาเรียกว่า “ปฐมอโศก” ในพื้นที่ 100 ไร่

แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของท่านโพธิรักษ์ เป็นเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ แต่เน้นภาคปฏิบัติโดยสร้างกลุ่มเศรษฐกิจทางเลือก ขึ้นมาใช้ในการดำเนินชีวิตภายในกลุ่มของตนเอง ท่านเลือกใช้ระบบเกษตรกรรมธรรมชาติในด้านการผลิต เพื่อหลีกเลี่ยงจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เลือกเสนอการดำเนินชีวิตแบบประหยัดเรียบง่าย เพื่อความสอดคล้องกับหลักธรรมสันโดษ สมณะของชาวพุทธ เลือกลง การแพทย์ที่เน้นการพึ่งตนเอง

ด้วยการพยายามใช้สมุนไพรรักษาของไทย เลือกระบบการจัดสรรทรัพยากรแบบเน้นการช่วยเหลือแบ่งปัน ที่ท่านเรียกว่า “บุญนิยม” ท่านยังยกย่องการทำงานต่าง ๆ ทั้งการใช้แรงงานกายและแรงงานสมอง และให้คุณค่าอย่างสูงต่อความเสียสละในหมู่เพื่อนร่วมงาน

สำนักสันตโศกขยายตัวอย่างช้า ๆ ในระยะแรก คือเริ่มจากแดนอโศกที่นครปฐมก่อน แล้วเกิด สันตโศก ที่กรุงเทพฯ (เขตบึงกุ่ม) จากนั้นเกิด ศีระะอโศก ศาลิอโศก และสีมาอโศกติดตามมา แต่พัฒนาการของสันตโศกก็ไม่ราบรื่นนัก เมื่อสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มคือพลตรีจำลอง ศรีเมืองเข้าสู่การเมือง จากการเมืองท้องถิ่น สู่ระดับประเทศ และได้รับความนิยมอย่างสูง โดยเฉพาะจากชาวกรุงเทพมหานคร ท่านโพธิรักษ์จึงถูกกล่าวโทษว่าอวดอุตริมนุชธรรมจากมหาเถรสมาคม และถูกบังคับให้สึก อย่างไรก็ตาม ท่านโพธิรักษ์ ก็ยังคงปฏิบัติตนแบบนักบวชอยู่เพียงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้ผิดแผกจากพระสงฆ์ทั่วไป และใช้ค่านำหน้าตนและนักบวชร่วมสำนักว่า “สมณะ”

แม้ว่าจะถูกขับไล่จากมหาเถรสมาคม แต่สำนักสันตโศกยังคงขยายตัวไปตามลำดับ ทั้งด้วยการขยายตนเองจากการทำงานแบบอาสาสมัคร ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และโดยกระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอด จนการฟื้นคืนของวงการแพทย์แผนไทย ในที่สุด กลุ่มสันตโศกจึงขยายตัวอย่างกว้างขวาง โดยขยายไปในหมู่คนชั้นกลางและโดยเฉพาะขยายอย่างมากในกลุ่มคนชั้นล่าง ซึ่งมีชีวิตที่ดีขึ้นเมื่อเข้ามาอยู่กับกลุ่มสันตโศก และในช่วงหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา กลุ่มสันตโศกก็ขยายไปในระดับทั่วประเทศ โดยมีศูนย์กลาง 5 แห่ง คือ สันตโศกที่กรุงเทพฯ ปฐมอโศกที่จังหวัดนครปฐม ศีระะอโศก ที่จังหวัดศรีสะเกษ ศาลิอโศกที่จังหวัดนครสวรรค์ และสีมาอโศก ที่จังหวัดนครราชสีมา แต่ละศูนย์กลางของกลุ่มดำเนินระบบเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร โดยจะมีการผลิตทางการเกษตร มีวัด มีโรงเรียน มีโรงงานหัตถกรรม และมีโรงงานอุตสาหกรรมของชุมชน นอกจากนี้ ก็มีกลุ่มอโศกที่กระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ กลุ่มอโศกเหล่านี้จะดำเนินงานเท่าที่ตนเองทำได้เป็นส่วน ๆ โดยแต่ละส่วนหรือแต่ละศูนย์กลางมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน แต่มีการเชื่อมโยงกันในทางระบบความคิดและระบบการจัดการแบบเครือข่าย

กล่าวโดยสรุป ระบบบุญนิยมของท่านโพธิรักษ์ ใช้ความคิดแบบพุทธเป็นแกนกลางในการจัดรูปแบบทางเศรษฐกิจ โดยเสนอว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ควรเป็นแบบเติบโตอย่างไร้จุดหมายที่ทุนนิยมเสนอ แต่ควรเติบโตพอประมาณบนพื้นฐานทางศาสนา วัตถุประสงค์ในการสร้างระบบเศรษฐกิจไม่ได้มีเป้าหมายที่ความร่ำรวยทางวัตถุ แต่มีเป้าหมายที่ความร่ำรวยทางจิตวิญญาณ เป็นอิสระจากกิเลส เน้นให้หลุดจากความปรารถนาในลาภ ยศ ชื่อเสียง และความเรื่อร่าในโลภี ในด้านกระบวนการบริหารระบบ ท่านไม่เห็นด้วยกับความคิดแบบทุนนิยมที่เน้นกลไกการแข่งขัน ซึ่งทำให้เกิดการเบียดเบียนกัน เกิดการเอาเปรียบกัน ท่านเสนอให้บริหารระบบด้วยการช่วยกันทำงาน แข่งกันเสียสละ โดยให้แต่ละคนพอใจกับการดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย สมณะ มีความสุขจากการแบ่งปันและความเอื้อเฟื้อต่อกัน ท่านเน้นให้ทำงานให้มาก เอาเข้าตัวให้น้อย ทำด้วยมือให้มาก มีส่วนร่วมกันให้มาก และปกป้องระบบนิเวศน์

ศ.นพ.ประเวศ วะสี แนวคิดเรื่อง ธัมมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาส ได้มีศิษย์ฝ่ายฆราวาสของท่าน คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี นำมาพัฒนาต่อ ท่านเริ่มต้นจากการวิจารณ์ระบบรวมศูนย์อำนาจของรัฐและระบบราชการ ต่อมาท่านเสนอทางเลือกในการพัฒนาประเทศไทย โดยให้คืนอำนาจให้ประชาชน คืนอำนาจให้ชุมชน จากนั้นท่านพัฒนาความคิดต่อไปในงานชื่อ “พุทธธรรมกับสังคม” (พ.ศ. 2526) เสนอให้นำพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสังคม โดยวิเคราะห์ว่าสังคมครึ่งโบราณเป็นสังคม เป็นสังคมที่บุคคลพึ่งตนเอง ดีด้วยตัวเอง แต่ปัจจุบันองค์ประกอบต่างๆ ในสังคมสมัยใหม่ได้เข้ามาถักทอกันเป็นโครงสร้างที่สลับซับซ้อน โครงสร้างทางสังคมแบบใหม่นี้เองที่ได้ทำร้ายมนุษย์อย่างรุนแรง และก่อตัวเป็นกำแพงไม่ให้คนเข้าถึงพุทธธรรม ท่านเห็นว่าพุทธศาสนาใช้หลักอหิंपัจจยตา หรือความเป็นกระแสของเหตุปัจจัย กระแสของเหตุปัจจัยนี้เชื่อมโยงถึงกันหมดทั้งในตัวมนุษย์และนอกตัวมนุษย์ แต่ชาวพุทธมักเคยชินที่จะใช้หลักอหิंपัจจยตาเพียงกระบวนการทางจิตใจในตนเองเท่านั้น ดังนั้นจึงกลายเป็นความเข้าใจเฉพาะส่วน คือ แม้เข้าใจตนเอง ก็ไม่เข้าใจระบบ ส่วนคนที่ไม่เข้าใจตนเอง ก็ยังไม่เข้าใจทั้งตนเองและไม่เข้าใจระบบ ท่านจึงเสนอให้ประยุกต์ใช้พุทธธรรมใหม่ เพราะพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับสังคม และสามารถแก้ปัญหาสังคมได้ ถ้าขยายหน่วยของปัญหาจากปัจเจกชนออกมาถึงระบบใหญ่ คือระบบสังคม แต่ในการนี้จะต้องเข้าใจพุทธธรรมอย่างครอบคลุม พร้อมกับทำความเข้าใจสังคมอย่างครอบคลุม จึงจะสามารถแก้ปัญหาที่เหตุของสังคมได้ด้วยพุทธธรรม และในหนังสือเล่มนี้ท่านยังได้เสนอให้ชานาทำเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเองขึ้นด้วยแต่ต้องหลุดจากระบบตลาด ซึ่งชานาต้องขายถูก และหลุดจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมีต่าง ๆ เพราะชานาต้องซื้อแพง

ต่อมาท่านได้พัฒนาความคิดนี้ต่อไปในหนังสือชื่อ “พุทธเกษตรกรรมกับศานติสุขของสังคมไทย” (พ.ศ. 2531) ซึ่งท่านได้เสนอให้สร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็งขึ้นโดย (1) ใช้จิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียรและสันโดษ ในการดำเนินชีวิต (2) ใช้การผลิตแบบทำกินเองใช้ โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน (3) ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ให้คำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อม มีความสมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม (4) ให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก และ (5) ให้ดำเนินวิถีชีวิตแบบชุมชนเข้มแข็ง โดยสถาบันครอบครัว วัด และชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน

ศ.ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อาจารย์ป๋วยท่านเป็นทั้งนักวิชาการและนักบริหารการเงินการที่มีความสามารถสูงและมีแนวคิดเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม และเมื่อรวมกับการที่ท่านเป็นอาจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย ยิ่งทำให้จิตสำนึกของความเป็น “ครูของสังคม” ของท่านแสดงบทบาทที่เด่นกว่าการเป็นอาจารย์สอนเศรษฐศาสตร์ธรรมดาๆ เพราะท่านเห็นว่า ผู้ใหญ่จะต้องรับผิดชอบต่อเยาวชน ซึ่งบทบาทความเป็น “ครูของสังคม” นี้ ไม่สู้จะมีปรากฏมากนักในจิตวิญญาณนักวิชาการไทย

เนื่องจากอาจารย์ป๋วยเป็นนักเศรษฐศาสตร์ผู้มีความสามารถสูง ดังนั้น แนวคิดด้านเศรษฐกิจของท่าน อาจารย์ป๋วยจึงครอบคลุมทั้งระดับชนบทและระดับชาติ และเป็นแนวคิดที่ทันสมัยตลอดกาล โดยความคิดของท่านอยู่บนพื้นฐานสำคัญ 5 ประการคือ สิทธิส่วนบุคคล อิสรภาพเสรีภาพ สันติวิธี ธรรมะทางสังคม และการพัฒนา กล่าวคือ บุคคลและสังคมจะพ้นมีความสุข พ้นจากความทุกข์ยากและพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนจะต้องประกอบขึ้นด้วย การที่บุคคลมีสิทธิส่วนตัวที่จะกระทำในสิ่งที่ทำ ซึ่งจะเกิดประโยชน์มากกว่าที่จะต้องถูกสั่งหรือบังคับให้ทำซึ่งการใช้สิทธิส่วนบุคคลได้เต็มขั้นนั้น เขาจะต้องมีอิสรภาพเสรีภาพในตนเองด้วย อย่างไรก็ตามหากถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ วิธีการต่อสู้เรียกร้อง ควรเป็นไปอย่างสันติวิธี ซึ่งสิ่งที่จะประคองให้การต่อสู้เรียกร้องเป็นไปอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนกัน หรือที่เรียกว่า อวิหิงสา เช่นเดียวกับวิธีที่คานธีเคยใช้ได้ผลนั้น ผู้เรียกร้องจะต้องมีธรรมะ คือ เรียกร้องในขอบเขตที่เหมาะสม และผู้ถูกเรียกร้องก็ต้องมีธรรมะหลงเหลืออยู่บ้างเพื่อข้อที่เรียกร้องโดยสันติจะได้รับการนำมาพิจารณาทบทวน ตัดสินใหม่ หรือนำไปสู่การแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา พระองค์ขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2489 ในช่วง 10 ปีแรกของการครองราชย์ พระองค์ยังไม่ได้เริ่มงานพัฒนา มากนัก มีเพียงการสร้างถนนเข้าหมู่บ้านห้วยคด อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปี พ.ศ. 2495 และในพื้นที่เดียวกันนี้ได้ทรงสร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่าในปี พ.ศ. 2496 นอกจากนั้นคือได้เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรในภาคต่าง ๆ พระองค์ได้เริ่มงานพัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2503 โดยเริ่มจากการทำแปลงป่าไม้สาธิตในพระตำหนักสวนจิตรลดา ต่อมาแปลงป่าไม้สาธิตนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงการเกษตรสวนจิตร

โครงการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท คือ โครงการตามพระราชประสงค์ คือ โครงการซึ่งทรงศึกษาและทดลองปฏิบัติเป็นการส่วนพระองค์ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงจนได้ผลดี แล้วนำออกมาเสนอต่อสาธารณชน

โครงการหลวง เป็นโครงการเจาะจงดำเนินการและพัฒนาบำรุงรักษาป่าต้นน้ำลำธารในภาคเหนือ พัฒนาอาชีพกลุ่มชาติพันธุ์ในที่สูง โดยปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานของรัฐบาลในบริเวณต่าง ๆ

โครงการตามพระราชดำริ เป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนา ทรงเสนอให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำริหน่วยงานร่วมของรัฐบาลมีทั้งฝ่ายพลเรือน ฝ่ายทหาร และฝ่ายทหารร่วมกับพลเรือน โครงการประเภทนี้ปัจจุบันมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ

โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นโครงการ ที่พระองค์ได้พระราชทานข้อแนะนำและแนวพระราชดำริ ให้เอกชนรับไปดำเนินการด้วยกำลังเงิน กำลังปัญญา และกำลังแรงงาน พร้อมทั้งติดตามผลงานต่อเนื่องโดยภาคเอกชนเอง เช่น โครงการหมู่บ้านสหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดและดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ

โครงการส่วนใหญ่ที่ดำเนินอยู่และขยายผลไปได้รวดเร็วมาก คือ โครงการตามพระราชดำริ เพราะมีกำลังจากหน่วยงานของรัฐบาล ทั้งทหารและพลเรือนเข้าร่วมมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเมื่อพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการพระราชดำริ พ.ศ. 2524 และตั้ง **คณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือ กปร.** ขึ้น เพื่อตอบสนองงานในโครงการพระราชดำริ และรองรับงานในโครงการในพระราชดำริที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีหน้าที่เป็นองค์กรกลางระดับชาติที่จะควบคุมดูแล ติดตามผล และประสานงานกับหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยรัฐบาลจัดงบประมาณตามเหมาะสมให้กับ กปร. หลังจากนั้นงานตามโครงการตามพระราชดำริก็ขยายตัวอย่างมาก จนปัจจุบันขยายตัวถึงกว่า 1,700 โครงการ

การที่ทรงสนใจในเกษตรกรรมและมีโอกาสได้ทดลองศึกษาค้นคว้าหารูปแบบที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จากโครงการต่างๆ มากมายนี้เอง อีกทั้งพระองค์ยังมีผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ให้คำปรึกษา รวมถึงนักคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากสังคมไทยและวงการพัฒนาเอกชนอีกด้วย คือ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ซึ่งเคยรับทุนส่วนตัวจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ท่านมีความเข้าใจในกลุ่มที่เรียกตนเองว่าองค์กรพัฒนาเอกชน หรือเอ็นจีโอ พระองค์ยังให้ความสนใจเรื่องการศึกษามาก โดยเมื่อเริ่มพัฒนาเกษตรกรรมจะเริ่มต้นจากการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนา ก่อน เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาลักษณะต่าง ๆ และได้จัดตั้งศูนย์การศึกษาการพัฒนาขึ้น 6 แห่งทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ได้แก่ ที่เขาหินซ้อน จ.ฉะเชิงเทรา (พ.ศ.2522) ที่พิบูลทอง จ.นครราชสีมา (พ.ศ. 2524) ที่อ่าวคุ้งกระเบน จ.จันทบุรี (พ.ศ.2524) ที่ภูพาน จ.สกลนคร (พ.ศ.2525) ที่ห้วยฮ่องไคร้ จ.แม่ฮ่องสอน (พ.ศ.2525) ที่ห้วยทราย จ.เพชรบุรี (พ.ศ.2526)

“การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตนเอง” โดยเสนอให้ส่วนเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนกลับไปเป็นแบบพอเพียงในตัวเอง ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่ของประเทศ

แนวคิดฟุ้งตนเองทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ

ความจริงแนวคิดฟุ้งตนเองทางเศรษฐกิจในระดับประเทศนั้นมีมาตั้งแต่เริ่มแรกที่ระบบเศรษฐกิจไทยกระทบกับระบบเศรษฐกิจของประเทศทุนนิยมตะวันตกที่ดำเนินลัทธิล่าอาณานิคม และเข้ามาบังคับให้ไทยต้อง “ทำการค้าเสรี” ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 แล้ว โดยที่เริ่มแรกไทยมีลักษณะจำต้องยินยอม แต่ต่อมาก็เริ่มเห็นดีเห็นงามกับการพัฒนาตามแบบประเทศตะวันตก อย่างไรก็ตามในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจไทย มักมีแนวความคิดเรื่องฟุ้งตนเองทางเศรษฐกิจแทรกเป็นระยะ ๆ เสมอ เช่น ความคิดของพระยาสุรียานุวัตร ความคิดของคณะราษฎร ความคิดของหลวงวิจิตรวาทการ จนกระทั่งแนวคิดอื่น ๆ เช่น แนวคิดสหกรณ์ แนวคิดเกษตรผสมผสานของท่านสีหิธร และแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ที่พัฒนาขึ้นอย่างหลากหลายในปัจจุบัน ก็มักมีแนวคิดเรื่องการฟุ้งตนเองของเศรษฐกิจระดับชาติแฝงเร้นอยู่ในระดับต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะหลังวิกฤติเศรษฐกิจแนวคิดเรื่องขยายการฟุ้งตนเองของหน่วยเศรษฐกิจในแต่ละระดับออกไปสู่ระดับประเทศเกิดมากขึ้นอย่างมากและหลากหลาย ในที่นี้จึงน่าจะเฉพาะนักคิดที่ยังไม่ได้กล่าวถึงมาก่อน ทั้งในอดีตและในปัจจุบันมากกว่าถึง ได้แก่

ดร.ทองเปลว ชลภูมิ ดร.ทองเปลว ชลภูมิเป็นปัญญาชนไทยอีกท่านหนึ่งซึ่งมีบทบาทในการแสดงทัศนะด้านเศรษฐศาสตร์ในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ใหม่ ๆ ท่านสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านกฎหมายจากฝรั่งเศส พร้อมทั้งประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงทางเศรษฐศาสตร์และประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงทางกฎหมายมหาชน ทั้งยังเป็นเนติบัณฑิตไทย ท่านมีตำแหน่งราชการเป็นเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ขณะเดียวกันท่านก็เป็นอาจารย์ผู้บรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองอีกด้วย

ท่านมีผลงานเขียนด้านเศรษฐศาสตร์ลงในหนังสือหลายฉบับเช่น สารพิทยาคม หนังสือพิมพ์สุพรรณภูมิ หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษ หนังสือพิมพ์นิกร และนิติสารสิน ซึ่งแทบจะเรียกได้ว่าทุกฉบับในเวลานั้น และจากงานเขียนของท่านซึ่งอยู่ในลักษณะรวมความเรียง ที่ท่านเขียนไว้เล่มหนึ่งชื่อ เศรษฐศาสตร์ ท่านได้ให้แง่มุมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจทั้งเศรษฐกิจภาคเกษตร การควบคุมการค้าข้าว พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยน การควบคุมอาชีพเพื่อคนไทย โดยอิงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในระยะนั้น

2.11 ข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษา: เทศบาลเมืองบางคูรัด

ข้อมูลพื้นฐานด้านกายภาพ

เทศบาลเมืองบางคูรัด ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเทศบาลเมืองบางคูรัด เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2562 ตั้งอยู่เลขที่ 8/88 หมู่ที่ 4 ถนนบางไผ่-หนองเพรางาย ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประมาณ 15 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 19.7 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,312.5 ไร่

ข้อมูลทั่วไป

เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองไหลผ่านหลายสายมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การประกอบอาชีพด้านการเกษตร

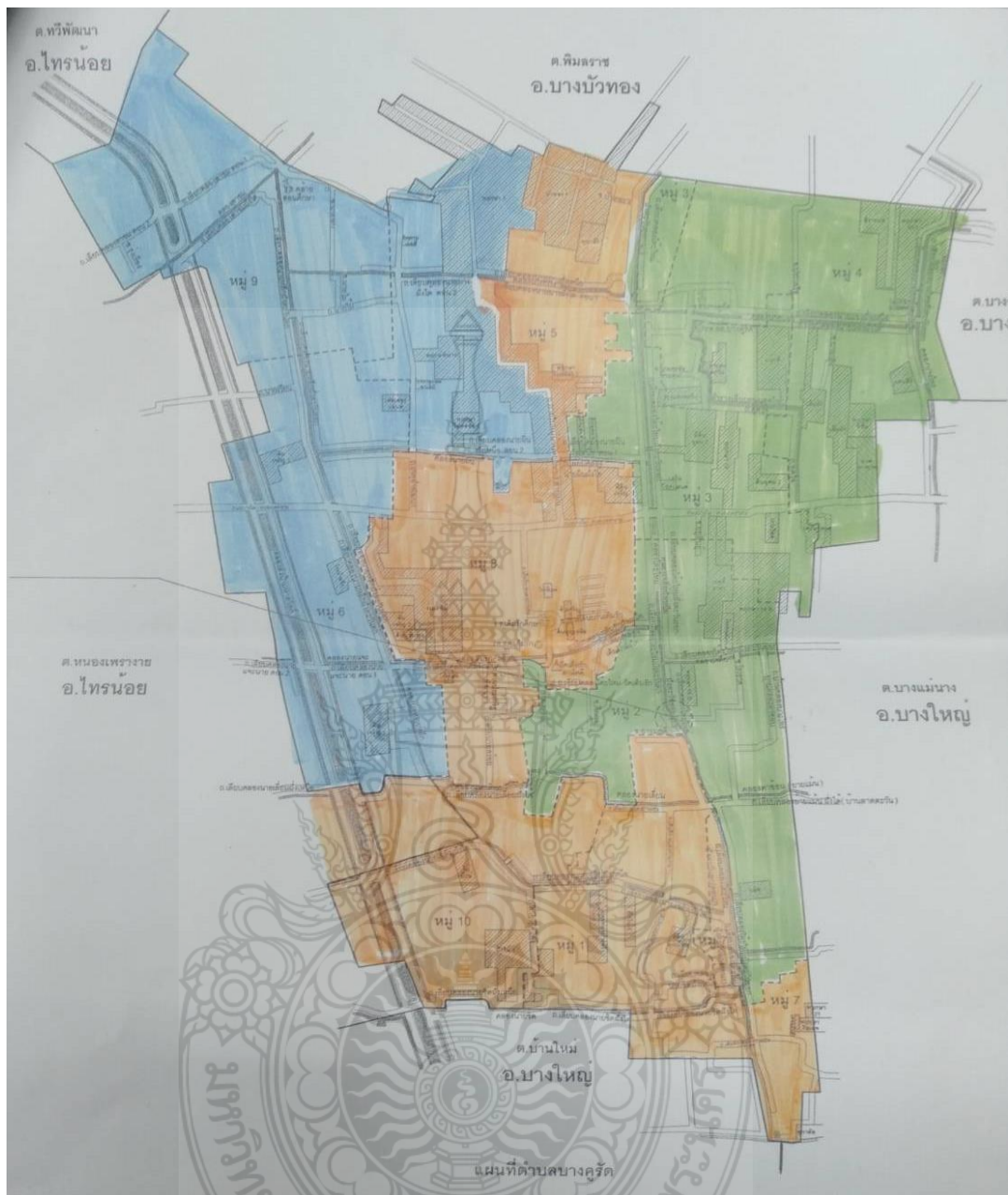
- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีโดยมีแนวเขตเริ่มต้น จากกึ่งกลางคลองตาชม ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่านสวน ไร่ นา และข้ามคลองโตะใหม่ ระยะทางประมาณ 2

กิโลเมตรถึงหลักไม้หลักที่ 6 ของเทศบาลเมืองคลองโต๊ะใหม่ สิ้นสุดแนวเขตที่จุดเชื่อมระหว่างคลองโต๊ะก่อก้อมกับคลองบ้านกล้วย รวมระยะทางด้านทิศเหนือประมาณ 3.6 กิโลเมตร

- ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยมีแนวเขตเริ่มต้น จากกึ่งกลางคลองโต๊ะใหม่ ไปทางทิศใต้ ระยะทางประมาณ 200 เมตร ถึงหลักไม้หลักที่ 13 ของตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ไปทางทิศตะวันตก ผ่าน สวน ไร่ นา ระยะทางประมาณ 500 เมตร ถึงหลักไม้หลักที่ 12 ของตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ ไปทางทิศเหนือผ่าน สวน ไร่ นา ระยะทางประมาณ 600 เมตร ถึงหลักไม้หลักที่ 11 ของตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ ซึ่งเป็นจุดแบ่งเขตอำเภอบางบัวทอง-ไทรน้อย-บางใหญ่ รวมระยะทางด้านทิศใต้ประมาณ 2.95 กิโลเมตร

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบางรักพัฒนา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี และตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากจุดเชื่อมระหว่างคลองโต๊ะก่อก้อม (บางไทร) กับคลองบ้านกล้วย ไปทางทิศใต้ตามแนวกึ่งกลางคลองโต๊ะก่อก้อม (บางไทร) ระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร ถึงจุดเชื่อมคลองโต๊ะก่อก้อม กับแนวเขตอำเภอบางใหญ่ไปทางทิศตะวันออกผ่านทุ่งนา ระยะทางประมาณ 150 เมตร ถึงหลักไม้ หลักที่ 2 ของตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ ไปทางทิศใต้ผ่านทุ่งนา ระยะทางประมาณ 100 เมตร ถึงถนนสายเต็มรัก บางบัวทอง ข้ามถนนเต็มรักบางบัวทอง ผ่านสวน ไร่ นา ระยะทางประมาณ 2.2 กิโลเมตร ถึงไม้หลักไม้ที่ 1 ของตำบลบางแม่นาง อำเภอบางใหญ่ ไปทางทิศเดิม ผ่านสวน ไร่ นา ระยะทางประมาณ 1.2 กิโลเมตร สิ้นสุดแนวเขตที่กึ่งกลางคลองโต๊ะใหม่ รวมระยะทางด้านทิศตะวันออกประมาณ 5.15 กิโลเมตร

- ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลทวีพัฒนา และ ตำบลหนองเพรางาย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากหลักไม้หลักที่ 10 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ ซึ่งเป็นจุดแบ่งเขต อำเภอบางบัวทอง-ไทรน้อย-บางใหญ่ ไปทางทิศเหนือ ผ่าน สวน ไร่ นา ระยะทางประมาณ 700 เมตร ถึงหลักไม้หลักที่ 1 ข้าม คลองสมนึก (ฝั่งทิศใต้) ข้ามคลองสมนึกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านทุ่งนา ระยะทางประมาณ 1.45 กิโลเมตร ถึงหลักไม้หลักที่ 2 ข้างคลองนายเจ (ฝั่งทิศใต้) ไปทางทิศเดิม ผ่าน สวน ไร่ นา ระยะทางประมาณ 1.35 กิโลเมตร ถึงคลองตาชม ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านปากคลองนายหลัก สิ้นสุดเขตที่คลองตาชม ระยะทางประมาณ 1.25 กิโลเมตร รวมระยะทางด้านทิศตะวันตกประมาณ 5.65 กิโลเมตร



แผนที่ที่ 2.1 แสดงอาณาเขตการปกครองเทศบาลบางคูรัด

ตารางที่ 2.3 แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลำดับ	ชื่อคลอง	ความกว้าง เฉลี่ย(เมตร)	ความยาว เฉลี่ย(เมตร)	พื้นที่เฉลี่ย (ตร.ม.)	หมายเหตุ
1	โต๊ะใหม่	17.00	4,700.00	79,900.00	
2	เต็มรัก	10.00	1,200.00	12,000.00	
3	เจดีย์	12.00	600.00	7,200.00	
4	ยายแม่ใน(ตาซื่อน)	10.00	600.00	6,000.00	
5	นายผิน	10.00	1,500.0	15,000.00	
6	บางไทร	10.00	1,000.00	10,000.00	
7	นายบาง	10.00	1,600.00	16,000.00	
8	นายแจะ	10.00	600.00	6,000.00	
9	นายแฉ่ง	10.00	1,300.00	13,000.00	
10	นายชิต	10.00	1,600.00	16,000.00	
11	นายเลี่ยม	9.00	1,400.00	12,600.00	
12	ตาชม	16.00	100.00	16,000.00	
13	นายหลีก	14.00	3,400.00	47,600.00	
14	นายเฉลิม	12.00	1,500.00	18,000.00	
15	นายสง่า	6.00	460.00	2,760.00	
16	เลียบคลองสุดใจ	7.00	1,200.00	4,800.00	
รวม				282,860.00	

สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองหลายสายเชื่อมโยงต่อกันมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การประกอบอาชีพด้านการเกษตร

ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นแบบร้อนชื้นเช่นเดียวกับพื้นที่ในจังหวัดภาคกลางของประเทศ

สภาพทางสังคม

ประชาชนในบางคุ้รัดมีวิถีชีวิตแบบชุมชนเมืองการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบลจะเป็นแบบสังคมยุคใหม่ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน การค้า รับจ้างทั่วไป รับราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานบริษัท ธุรกิจส่วนตัวและอื่นๆ มีการนับถือศาสนาหลายศาสนาโดยมีศาสนสถานของแต่ละศาสนาเป็นศูนย์รวมประชาชนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นอย่างดี

วิสาหกิจชุมชน/OTOP

1. วิสาหกิจชุมชนเครื่องหนังธัญสุดา (กระเป๋านักวิ่งว้าวแท้แบบต่าง ๆ) สถานที่ตั้ง 19/10 หมู่ที่ 4 ตำบลบางคุ้รัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
2. วิสาหกิจชุมชนข้าวแช่โบราณป่าเฉลิมและผลไม้แปรรูป (ข้าวแช่ ข้าวตู ถั่วแปป) สถานที่ตั้ง 48/88 หมู่ที่ 5 ตำบลบางคุ้รัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
3. กลุ่มแม่บ้านหมู่ที่ 2 เครื่องปั้นดินเผาบุผ้าไหม คุณชลธิชา สุทธิชื่น (พีเอ) สถานที่ตั้ง ตำบลบางคุ้รัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
4. ผลิตภัณฑ์จากสวนลิ้นแตรขลุ่ยอินทรีย์ สถานที่ตั้ง สวนลิ้นแตรขลุ่ยอินทรีย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบางคุ้รัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
5. วิสาหกิจชุมชนทับทิมกรอบเสวย (ทับทิมกรอบ มะม่วงน้ำปลาหวาน) สถานที่ตั้ง 64/490 หมู่ที่ 4 ตำบลบางคุ้รัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
6. กลุ่มแม่บ้านดอกไม้ประดิษฐ์บางคุ้รัด (คุณอรพรรณ ศรีสมุดไทย) สถานที่ตั้ง 50/91 ตำบลบางคุ้รัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
7. ร้านคุ้มก้าวหน้าผู้ปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ นายสนั่น พ่วงเงิน สถานที่ตั้ง 32/1 หมู่ที่ 9 ตำบลบางคุ้รัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

การแบ่งเขตการปกครอง

เทศบาลเมืองบางคุ้รัด แบ่งการปกครองตามลักษณะการปกครองท้องที่ ออกเป็น 10 หมู่บ้าน ดังนี้

- | | |
|---------------------------------|--------------------------------|
| หมู่ที่ 1 บ้านปลายครองบางคุ้รัด | หมู่ที่ 2 บ้านหนองนกแฝก |
| หมู่ที่ 3 บ้านหนองโสน | หมู่ที่ 4 บ้านหนองกระดี่ |
| หมู่ที่ 5 บ้านหนองอ้ายปรัง | หมู่ที่ 6 บ้านลาดกระแฉัด |
| หมู่ที่ 7 บ้านรางระกอ | หมู่ที่ 8 บ้านหนองผักตบ |
| หมู่ที่ 9 บ้านคลองตาชม | หมู่ที่ 10 บ้านปลายคลองนายหลัก |

การเมือง/การเลือกตั้ง

ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเทศบาลเมืองบางคุ้รัด เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2562 ส่งผลให้ผู้บริหารและสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางคุ้รัด ต้องพ้นสภาพตามกฎหมาย และกำหนดการเลือกตั้งใหม่อีกครั้งในเดือนมีนาคม 2564

ประชากร

เทศบาลเมืองบางคูรัดมีประชากรรวมทั้งสิ้น 40,288 คน จำแนกเป็นเพศชายจำนวน 18,666 คน คิดเป็นร้อยละ 46.33 เพศหญิงจำนวน 21,622 คน คิดเป็นร้อยละ 53.67 มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 16,548 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,997.92 คนต่อตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ กันยายน 2563)

ตารางที่ 2.4 จำนวนประชากรเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร(รวม)		
		ชาย	หญิง	รวม
1	บ้านปลายคลองบางคูรัด	336	357	693
2	บ้านหนองนกแฝก	947	1,128	2,075
3	บ้านหนองโสน	2,563	3,022	5,585
4	บ้านหนองกระดี่	2,928	3,330	6,258
5	บ้านหนองอ้ายปรัง	8,796	10,328	19,124
6	บ้านลาดกระแฉด	435	528	963
7	บ้านรางละกอ	631	629	1,260
8	บ้านหนองผักตบ	1,459	1,670	3,129
9	บ้านคลองตาชม	273	318	591
10	บ้านปลายคลองนายหลัก	298	312	610
	รวม	18,666	21,622	40,288

สภาพสังคม

อาชีพในชุมชน

ประชากรที่มีภูมิลำเนาในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 322,019 บาทต่อครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ค่าขาย รับจ้างทั่วไป รับราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานบริษัท ธุรกิจส่วนตัว และอื่นๆ

ด้านศาสนา

- ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99.74 ของประชากรรวมทั้งตำบล (โดยประมาณ)
- ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 0.17 ของประชากรรวมทั้งตำบล (โดยประมาณ)
- ประชากรนับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.05 ของประชากรรวมทั้งตำบล (โดยประมาณ)

ด้านการศึกษา

สถานศึกษา

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองบางคูรัด
2. โรงเรียนเต็มรักศึกษา (สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี)
3. โรงเรียนบางคูรัด (สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี)
4. โรงเรียนคล้ายสอนศึกษา (สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน)
5. โรงเรียนเทพพิทักษ์ (สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน)
6. โรงเรียนอนุบาลบ้านพุกงา (สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน)

ด้านการคมนาคม

ถนน มีจำนวน 57 สาย ดังนี้

- ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 22 สาย
- ถนนลาดยาง (แอสฟัลท์ติก) จำนวน 33 สาย
- ถนนหินคลุก จำนวน 2 สาย

(ข้อมูล ณ สิ้นปีงบประมาณ 2562)

แหล่งน้ำ มีแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 16 สาย ดังนี้

1. คลองโต๊ะใหม่
2. คลองเต็มรัก
3. คลองเจดีย์
4. คลองยายมั่น (ตาซ็อน)
5. คลองนายผิน
6. คลองบางไทร
7. คลองนายบาง
8. คลองนายแจะ
9. คลองนายแฉ่ง
10. คลองนายชิต
11. คลองนายเลียม
12. คลองตาชม
13. คลองนายหลัก
14. คลองนายเฉลิม
15. คลองเลียบบถนนสุดใจ
16. คลองนายสง่า

ด้านการสาธารณสุข

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดเต็มรัก
2. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หมู่ 3 บางคูรัด
3. คลินิกเอกชน จำนวน 3 แห่ง
4. ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 12 แห่ง
5. สถานพยาบาลสัตว์ จำนวน 5 แห่ง

ด้านแหล่งเรียนรู้ชุมชน

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลบางคูรัด หมู่ที่ 9
2. ศูนย์บริการอินเทอร์เน็ตเทศบาลเมืองบางคูรัด ตั้งอยู่ที่สำนักงานเทศบาลเมืองบางคูรัด

ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

1. วัดเต็มรักสามัคคี
2. วัดพุทธโธภาวนา

ประเพณีสำคัญ

ประเพณีวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ไทย มีการจัดอาหารคาวหวานสำหรับทำบุญเลี้ยงพระ สรงน้ำพระ และมีการรดน้ำดำหัวขอพรจาก พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

ประเพณีลอยกระทงจะมีการจัดตกแต่งกระทง บรรจูปเทียน และดอกไม้ใส่ลงในกระทงให้สวยงามเพื่อเป็นการขอขมา และขอขมาพระแม่คงคาที่ให้เราได้น้ำไว้ใช้ประโยชน์

วันสำคัญทางศาสนา

วันเข้าพรรษา จะมีการทำบุญและหล่อเทียนจำนำพรรษา เพื่อนำไปมอบให้ตามวัดต่าง ๆ เพื่อให้ พระสงฆ์ได้ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรม ในช่วงที่ต้องจำวัดระหว่างเข้าพรรษา

วันมาฆบูชา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรมโอวาทปาติโมกข์ และเป็นวันที่พระสงฆ์จำนวน 1,250 รูป มาร่วมประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ซึ่งจะมีพิธีทำบุญตักบาตรและเวียนเทียนที่วัด

วันวิสาขบูชา เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และองค์การสหประชาชาติได้ประกาศ ให้เป็นวันสำคัญสากลนานาชาติหรือวันสำคัญของโลก ซึ่งจะมีพิธีทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา และเวียนเทียน

2.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

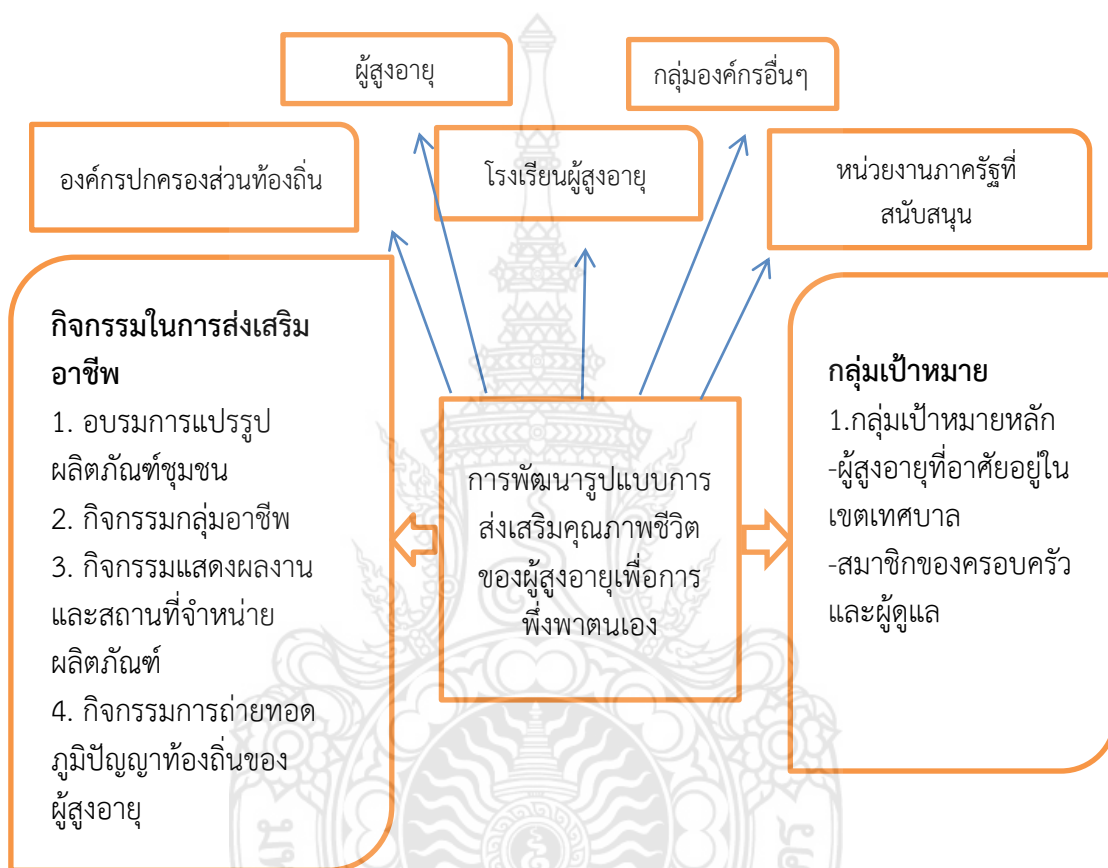
เกษม กุณาศรี และคณะ (2559) ศึกษาเรื่องการเลือกเอกลักษณ์ท้องถิ่นสำหรับพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อเลือกเอกลักษณ์ท้องถิ่น สำหรับการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า วัดธาราธิปไตยประดิษฐานในอำเภอแม่แตงมีเอกลักษณ์และภูมิปัญญา จำนวนมาก โดยเฉพาะทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งผลิตภัณฑ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีเอกลักษณ์ในการดึงดูดที่เด่นชัดในพื้นที่ และจากการเลือกสถานที่สำคัญของวัดพบว่า ช้างแม่ตะมานเป็นเอกลักษณ์อาชีพที่สำคัญเป็นลำดับที่หนึ่งซึ่งถูกใช้เส้นทางเลือกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชุมชนต้นแบบและออกแบบตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ รวมถึงป้ายประชาสัมพันธ์นำไปใช้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดนอกจากนั้นผลการวิจัยทำให้ได้แบบจำลองสำหรับ นำไปส่งเสริมยังพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของอาชีพในชุมชน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประชาชนในบางคูรัดมีวิถีชีวิตแบบชุมชนเมืองการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบลจะเป็นแบบสังคมยุคใหม่ แต่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนาทำสวน รับจ้างทั่วไปรับราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานบริษัท ธุรกิจส่วนตัวและอื่น ๆ ส่วนมากนับถือพุทธศาสนามีวัดที่สำคัญ ๆ คือ วัดเต็มรักสามัคคี และวัดพุทธโฆภาวนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นอย่างดี

เป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งตนเอง ในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนเป้าหมายมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดำเนินงานด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้



ภาพที่ 2.1 แสดงเป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อพัฒนาแบบการพัฒนาคูณภาพชีวิตของผู้สูงวัยด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
- 3.5 วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ก. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี กลุ่มผู้สูงอายุ แบบบังเอิญ(Accidental Random Sampling) จำนวน 120 คน

ข. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 5 ท่าน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประเมินการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Random Sampling) จำนวน 120 คน เฉพาะประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณเขตเทศบาลเมืองบางคูรัดเท่านั้น และในระหว่างที่แจกแบบสอบถามเป็นวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) ไม่ใช่วันหยุดเสาร์อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ แต่ประการใด และมีข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยง และใช้โทรศัพท์มือถือถือน้อย จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง 120 คนเท่ากับ Try Out พอดี

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ คือ แบบสอบถามและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี รวมถึงหลักการแนวคิด และทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา

4. สร้างเครื่องมือการวิจัย

5. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขโดยมีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน

6. นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างเนื้อหากับแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามมีค่าอยู่ที่ 0.00-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไข ซึ่งข้อคำถามที่ตัดออกและเปลี่ยนข้อคำถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. รศ.ดร.วันชัย ปานจันทร์ อาจารย์ประจำคณะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

7. นำเครื่องมือการวิจัย ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 ชุด แล้วนำผลมาวิเคราะห์ เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability)

7. นำผลของเครื่องมือที่ได้ทดลองใช้ (Try out) และวิเคราะห์เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

8. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

9. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป โดยเป็นปัจจัยด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ Check List จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ คือ 1) เพศ 2) อายุ 3) ศาสนา 4) การศึกษา 5) อาชีพ และ 6) รายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2) ด้านการร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ และ 3) ด้านการร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.21 – 5.00	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.41 – 4.20	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.61 – 3.40	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.81 – 2.60	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.80	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิด (Open ended Question) ให้เลือกตอบแบบเสรี

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2) ด้านการร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ และ 3) ด้านการร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

- ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น
- หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบและขอความเห็นชอบ โดยได้ปรับปรุงแก้ไข เครื่องมือให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน

- หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไข แล้วไปทดลองใช้ (Try out) แก่ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 120 ชุด เพื่อหาค่าความ เชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)

- นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มประชากรตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ดังนี้

- ขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น
- นำแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อตรวจสอบและขอความเห็นชอบ
- นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อขอความเห็นชอบ และนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลต่อไป

3) แบบสังเกตการณ์ (Observation Method) ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากการใช้เครื่องมือจากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง โดยมีกิจกรรมการสังเกตการณ์ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงกิจกรรมการสังเกตการณ์

เรื่องที่สังเกต	กิจกรรมที่เข้าร่วม	ระยะเวลา	หลักฐาน
รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	1) กิจกรรมด้านการร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2) การนัดประชุมร่วมกัน ประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ และ 3) ด้านการร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชน	1-2 วัน	รูปถ่าย

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามใน การวิจัยแล้ว ได้นำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติทางสังคมศาสตร์ โดยมีการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สถิติพรรณนา (Description Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด ประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านการร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2) ด้านการร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ และ 3) ด้านการร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชน สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และการหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) โดยมีการกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของผลคะแนนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	4.21 – 5.00	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	3.41 – 4.20	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	2.61 – 3.40	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.81 – 2.60	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.00 – 1.80	= มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1) ในส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากแบบสอบถามและจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 ผู้วิจัยได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.2 คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาสร้างขึ้น ไปเก็บข้อมูลกับผู้รับบริการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามข้อคำถามในแบบสอบถามและผู้วิจัยกรอกข้อความเอง

3.4.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมด จำนวน 120 ฉบับ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ได้ทั้งสิ้น 100 ฉบับ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

3.5 วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย

3.5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วยความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลมาตราส่วนประเมิณค่า นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

3.5.3 ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็นถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ปี พ.ศ. 2563 วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ และนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

3.5.4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี วิเคราะห์ ประมวลสรุปเนื้อหาสาระในประเด็นสำคัญ เกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย แล้วนำเสนอเป็นการเขียนรายงานต่อไป



บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยทำการแจกแบบสอบถามเพื่อสำรวจประชาชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งผลการวิจัย ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านประชากรศาสตร์ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติม สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 120 ชุด ได้รับการตอบกลับมา 100 ชุด คิดเป็นร้อยละ 83.33 และได้คัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์สามารถใช้ในการประมวลผลทั้งสิ้น 100 ชุด

ส่วนที่ 2 : ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviewing) โดยไม่ใช้แบบ (Unstructured) โดยกำหนดหัวข้อสัมภาษณ์ (Questionnaire Guide) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุรวมทั้งสิ้นจำนวน 3 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของประชาชน

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะการศึกษาวิจัย เรื่องรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ชุมชนเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลใน ด้านการร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ และด้านการร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชน

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล โดยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

4.1.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และเพื่อให้สื่อความหมายได้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยขอเสนอสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มตัวอย่าง
n	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
mean (\bar{x})	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยเสนอ 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ และด้านการใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกัน ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ

เพศ จากข้อมูลที่สอบถามเกี่ยวกับเพศของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีผู้ตอบแบบเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชาย มีจำนวน 61 คน คิดเป็น ร้อยละ 61.0 รองลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศหญิง มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 39.0 (ดังแสดงในตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 แสดงร้อยละและจำนวนผู้ตอบจำแนกเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	61	61.0
หญิง	39	39.0
รวม	100	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

อายุ จากข้อมูลที่สอบถามเกี่ยวกับอายุของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีผู้ตอบมากที่สุดผู้ที่มีอายุ 41 – 50 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 รองลงมาคือผู้ที่มีอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 และผู้ที่มีอายุ 31 – 40 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 ผู้ที่มีอายุ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 ผู้ที่มีอายุ 21 – 30 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 (ดังแสดงในตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 แสดงร้อยละและจำนวนผู้ตอบจำนวนตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	15	15.0
21 – 30 ปี	11	11.0
31 – 40 ปี	19	19.0
41 – 50 ปี	22	22.0
51 – 60 ปี	20	20.0
61 ปี ขึ้นไป	13	13.0
รวม	100	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

ศาสนา จากข้อมูลที่สอบถามเกี่ยวกับศาสนาของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมมี ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 98.0 รองลงมาคือผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 (ดังแสดงในตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 แสดงร้อยละและจำนวนผู้ตอบจำนวนตามศาสนา

ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	98	98.0
คริสต์	2	2.0
อิสลาม	0	0.0
รวม	100	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

ระดับการศึกษา จากข้อมูลที่สอบถามเกี่ยวกับการศึกษาของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีผู้ตอบจบการศึกษาระดับศึกษามัธยมศึกษามากที่สุด มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 รองลงมาจบการศึกษาระดับอนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 จบสูงกว่าปริญญาตรีมีจำนวน 11 คิดเป็นร้อยละ 11.0 และระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 (ดังแสดงในตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 แสดงร้อยละและจำนวนผู้ตอบจำนวนตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	4	4.0
มัธยมศึกษา	38	38.0
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	24	24.0
ปริญญาตรี	22	22.0
สูงกว่าปริญญาตรี	11	11.0
รวม	100	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

อาชีพ จากข้อมูลที่สอบถามเกี่ยวกับอาชีพของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีผู้ตอบอาชีพค้าขายมากที่สุด มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 อาชีพเกษตรกร (ทำนา/ทำสวน) จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 อาชีพแม่บ้านมีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 อาชีพข้าราชการ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 และพนักงานบริษัทเอกชน มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 (ดังแสดงในตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 แสดงร้อยละและจำนวนผู้ตอบจำนวนตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ข้าราชการ	10	10.0
รับจ้าง	22	22.0
ค้าขาย	33	33.0
แม่บ้าน	13	13.0
เกษตรกร (ทำนา/ทำสวน)	14	14.0
พนักงานบริษัทเอกชน	8	8.0
รวม	100	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

รายได้ จากข้อมูลที่สอบถามเกี่ยวกับรายได้ของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีผู้ตอบรายได้ต่ำกว่า 9000 บาท จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 36.0 รองลงมาคือผู้ที่มีรายได้ 9001 – 15,000 บาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 รายได้ 15001 – 30000 บาท มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 รายได้มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 และผู้ที่ไม่มียาได้มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 (ดังแสดงในตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 แสดงร้อยละและจำนวนผู้ตอบจำนวนตามรายได้

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 9,000 บาท	36	36.0
9,001 – 15,000 บาท	33	33.0
15,001 – 30,000 บาท	27	27.0
มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป	3	3.0
ไม่มีรายได้	1	1.0
รวม	100	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

4.1.3 : ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ 4.7 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบเกี่ยวกับข้อมูลด้านการวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ลำดับ	ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม					\bar{X}	S.D.	แปลผล
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
ร่วมกันการวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ									
1	ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	21.0 (21)	16.0 (16)	30.0 (30)	23.0 (23)	10.0 (10)	2.85	1.27 4	ปานกลาง
2	ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน	18.0 (18)	15.0 (15)	36.0 (36)	23.0 (23)	8.0 (8)	2.88	1.19 2	ปานกลาง
3	ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ	21.0 (21)	15.0 (15)	34.0 (34)	22.0 (22)	8.0 (8)	2.81	1.22 8	ปานกลาง
4	ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณวัสดุหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน	21.0 (21)	15.0 (15)	37.0 (37)	21.0 (21)	6.0 (6)	2.76	1.18 2	ปานกลาง

ตารางที่ 4.8 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบเกี่ยวกับข้อมูลด้าน
กิจกรรมผู้สูงอายุ

ลำดับ	ประเด็น	ระดับการมีส่วนร่วม					\bar{X}	S.D.	แปร ผล
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
มีส่วนร่วมในกิจกรรมผู้สูงอายุ									
5	ท่านได้รับ ผลประโยชน์จาก กิจกรรมของ ผู้สูงอายุ เช่น ได้รับผลิตภัณฑ์ เป็นต้น	20.0 (20)	27.0 (27)	18.0 (18)	26.0 (26)	9.0 (9)	2.77	1.286	ปาน กลาง
6	ท่านได้รับ ผลประโยชน์จาก การจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชน	27.0 (27)	21.0 (21)	23.0 (23)	21.0 (21)	8.0 (8)	2.62	1.301	ปาน กลาง
7	ท่านได้รับ ผลประโยชน์จาก การแปรรายได้ จากการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชน	30.0 (30)	21.0 (21)	24.0 (24)	21.0 (21)	4.0 (4)	2.48	1.235	น้อย
8	ท่านได้รับ ผลประโยชน์จาก การเข้าร่วม กิจกรรมผู้สูงอายุ	25.0 (25)	22.0 (22)	28.0 (28)	21.0 (21)	4.0 (4)	2.57	1.191	น้อย

ศึกษาระดับแนวคิดของผู้ตอบแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ รวม 8 ข้อ โดยวัดค่าตอบเป็นระดับแนวคิดของผู้ตอบแบบสอบถาม 5 ระดับ ได้แก่ 5 มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด 4 มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมาก 3 มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวปานกลาง 2 มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววัน้อย 1 ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเลย และให้ค่าคะแนน 5 คะแนน 4 คะแนน 3 คะแนน 2 คะแนน 1 คะแนน ตามลำดับ พร้อมทั้งแสดงร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวม 2.83 คะแนนจัดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด 2.88 ในประเด็น ข้อ 2 ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ รองลงมาคือค่าเฉลี่ย 2.81 ในประเด็นข้อ 1. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และประเด็นข้อ 3. ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหมดค่าคะแนนจัดอยู่ในระดับปานกลาง

4.1.4 ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นเพิ่มเติม

ในส่วนข้อข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม ร้อยละ 17.6 ให้การพัฒนาในรูปแบบโดยยึดส่วนรวมตามนโยบายของเทศบาลเป็นหลัก รองลงมาร้อยละ 12.9 อยากปรับปรุงกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดีขึ้นกว่าเดิม ร้อยละ 10.6 คือคิดเห็นว่าผู้สูงอายุไม่ค่อยได้รับข้อมูลข่าวสาร / ควรประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ร้อยละ 9.4 ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาและแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ร้อยละ 7.1 คือให้กลุ่มข้าราชการบำนาญเป็นกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ และร้อยละ 3.5 คือคิดเห็นว่าอยากให้แก้ปัญหาสังคมโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพด้วยกายบำบัดแบบธรรมชาติ และรูปแบบอื่นๆที่เหมาะสม ดังข้อมูลแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวน และร้อยละผู้ตอบ จำแนกตาม ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1. การพัฒนารูปแบบโดยยึดส่วนรวมนโยบายของเทศบาลเป็นหลัก	15	17.6
2. ให้กลุ่มข้าราชการบำนาญเป็นกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ	6	7.1
3. ประชาชน และลูกหลานให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุมากขึ้น	3	3.5
4. ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาและแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	8	9.4
5. ผู้สูงอายุไม่ค่อยได้รับข้อมูลข่าวสาร / ประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น	9	10.6
6. ปรับปรุงกิจกรรมการพัฒนาผู้สูงอายุให้ดีขึ้นกว่าเดิม	11	12.9
7. มุ่งแก้ปัญหาสังคมโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพด้วยกายบำบัดแบบธรรมชาติ และรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสม	3	3.5
รวม	55	100.0

หมายเหตุ มีผู้ไม่ตอบ 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.0

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน พบว่า มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง การใช้ชีวิตทั่วไปแบบคนเมือง วิถีชีวิตเป็นชุมชนหนาแน่น โดยเฉพาะชุมชนบ้านพุกษา หลายพันครัวเรือน ยึดอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพอื่น ๆ อาทิ ทำนา ทำสวนบ้าง อาชีพเสริมอื่น ๆ อาทิ รับจ้าง ร้านอาหารริมทาง ร้านเครื่องดื่มน้ำ และร้านขายเสื้อผ้า จะเห็นได้จากหลายครัวเรือนยังรักษาวิถีชีวิตเดิมๆ คือการทำนา ทำสวน ทางเกษตรอยู่บ้าง แต่เป็นลักษณะของเกษตรผสมผสานที่สมบูรณ์

และผลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่าวิถีชีวิตค่อนข้างมีความเข้มแข็งมีความคิดก้าวหน้าสมัยใหม่ ใช้ชีวิตแบบในเมืองหรือกึ่งเมือง อาชีพทางการเกษตร ก็พอให้เห็น ส่วนใหญ่เดินทางไปทำงานในเมืองหลวงหรือจังหวัดนนทบุรี อีกทั้งยังมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า และมีความยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยเห็นได้จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกอดีตผู้นำชุมชนท่านหนึ่ง ดังนี้

“อดีตผมเองเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางคูรัด ก่อนยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองในฐานะผู้นำของชุมชนพุกษา ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด มีหลายพันครัวเรือน ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกันรวมทั้งการบริหารจัดการให้ประชาชนทุกหลังคาเรือน มีบทบาทการมีส่วนร่วมการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุโดยการสนับสนุนกองทุนผู้สูงอายุด้วย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการร่วมกันพิจารณากำหนด โครงการ กิจกรรมรูปแบบการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ด้านคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาผู้สูงอายุแบบบูรณาการ และสถาบันครอบครัว จะทำให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน”

(อดีตผู้นำชุมชนพุกษา)

11 ธันวาคม 2563

จากผลการสนทนากลุ่มระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ยังพบว่าสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยรวมมีภูมิประเทศและเส้นทางคมนาคม ใกล้กรุงเทพมหานคร เหมาะแก่การท่องเที่ยว สามารถใช้วิธีการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ แวะริมทาง เส้นทางสัญจร ปั่นจักรยานเป็นเครื่องมือในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ยังมีสถานที่สำคัญสมควรจะประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวสนใจคือ “หาดเต็มรัก” เป็นหาดเล็กๆ สวยงาม เหมาะสำหรับการพักผ่อน สำหรับชีวิตคนเมือง และเหมาะสำหรับการขายสินค้าจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ทำจากกิจกรรมผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อสร้างรายได้ ด้วยการพึ่งพาตนเอง จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากผลผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มผู้สูงอายุ ดังกล่าวนี้นำให้เกิดข้อสรุปร่วมกันว่าชุมชน ท้องถิ่น และครอบครัว มีศักยภาพในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาได้เอง โดยสามารถใช้ทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลักได้ อาทิ สมุนไพรมะรุ่ม ข้าวหมาก ข้าวแช่ และเครื่องดื่มน้ำสมุนไพรอื่นๆ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวัตถุดิบทางการเกษตร และพืชสมุนไพรในท้องถิ่น นำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่อยอดเชิงพาณิชย์ เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เพื่อเป็นสินค้า OTOP ของเทศบาลต่อไป



ภาพที่ 4.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน
 ที่มา : สื่อสารองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยกลุ่มผู้สูงอายุเป็นช่องทางหนึ่งที่ชุมชนจะสามารถผลิตขึ้นมาได้ คือการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ นำวัตถุดิบในชุมชนที่มีอยู่มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำมันมะรุม ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนโดยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และสภาสตรีบางบัวทอง ที่เข้ามาร่วมกิจกรรม เรื่องตั้งแต่การประชุมและเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นสินค้าสำหรับชุมชนของตนเอง และจะได้ดำเนินการจดเครื่องหมายการค้า เลขจดแจ้ง และเครื่องหมายสัญลักษณ์อื่นๆ ต่อไป



ภาพที่ 4.2 แสดงการฝีกอาชีพทำผลิตภัณฑ์ชุมชนน้ำมันมะรุม สมุนไพรในท้องถิ่น
 ที่มา : สื่อสารองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร



ภาพที่ 4.3 กิจกรรมการฝึกอาชีพทำผลิตภัณฑ์การแปรรูปสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ
ที่มา : สื่อสารองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

จากการพิจารณาถึงช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุดังกล่าว ผลการสนทนากลุ่มกับสมาชิกในชุมชน และผู้ให้ข้อมูลภายนอกชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจนถึงสื่อมวลชนในท้องถิ่น ได้ข้อสรุปว่าจากผู้สูงอายุมีศักยภาพ มีความสามารถในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนจากพืชสมุนไพร และการแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่นๆ ทางภาคเกษตร ควรเสนอให้มีช่องทางจัดจำหน่ายสินค้าดังกล่าว เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชน โดยการพึ่งตนเอง ไม่สร้างภาระให้กับครอบครัวและผู้ดูแลต่อไป ควรจัดหาสถานที่จำหน่ายหรือร้านค้าชุมชนเพิ่มเติม หรือศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน เพื่อรองรับผลผลิตผลิตภัณฑ์จากกลุ่มผู้สูงอายุ ด้วยการกิจกรรมการพึ่งพาตนเอง

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ร่วมกันในผลิตภัณฑ์ชุมชน จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

จากการประเมินภาพรวมของการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ร่วมกันในผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด ได้มีการจัดตั้งและขับเคลื่อนแนวทางของวิสาหกิจชุมชนไปได้ด้วยดี โดยสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จัดการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ที่เข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา กลุ่มผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัวในชุมชนเห็นว่าช่วยบรรเทาปัญหา สร้างรายได้ ไม่เป็นภาระของลูกหลาน เพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพได้มากขึ้น เพราะเมื่อมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา กรรมการวิสาหกิจชุมชนทั้ง 7 คน มีความรู้

ความสามารถ ร่วมกันตรวจสอบ ร่วมกันพิจารณาการใช้ประโยชน์ร่วมกันผลิตภัณฑ์ดังกล่าว และสามารถต่อรองกับหน่วยงานข้างนอก หรือนักธุรกิจ พ่อค้า ประชาชน ได้มากขึ้น หากไม่มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน อำนาจการต่อรองกับหน่วยงานภายนอกมีน้อยมาก โดยผู้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นสอดคล้องกับข้อมูลที่กล่าวมา ดังนี้

“ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้สูงอายุด้วยการพึ่งพาตนเอง ในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด โดยการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นจะเป็นประโยชน์มาก เพราะนอกจากการมีอำนาจในการต่อรองจากพ่อค้าแล้ว ยังสามารถวางแผนกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของ “ผลิตภัณฑ์น้ำมันมะรุม” ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมกันของคนในชุมชน ไม่ตกเป็นของครอบครัวใด ครอบครัวหนึ่ง

การสร้างอาชีพแบบพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุสามารถช่วยลดปัญหาในการประกอบอาชีพได้มากขึ้น สามารถจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมารองรับ ก็สามารถขายได้ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ และเป็นแนวทางที่จะทำให้ชุมชนอยู่รอดและประสบผลสำเร็จได้”

(ชาวบ้านชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด)

7 ธันวาคม 2563

นอกจากนี้ ในส่วนของแนวทางที่จะทำให้วิสาหกิจอยู่รอดและประสบผลสำเร็จได้นั้นชาวบ้านได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้นภายในชุมชนแล้วสามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จและสร้างอาชีพที่มั่นคงให้กับชุมชน เมื่อมีความเข้มแข็งในระยะยาวก็จะมีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยว ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาทำกิจกรรม ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้าน และได้ซื้อผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สำหรับเป็นแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนของผู้สูงอายุด้วยการพึ่งพาตนเอง จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ของผู้สูงอายุในชุมชนเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1) การเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง การที่ประชาชนและผู้สูงอายุ สมาชิกในครอบครัวในชุมชนได้รับความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการจัดอบรม สัมมนาของหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานภายในคือสำนักงานเทศบาลเมืองบางคูรัดในพื้นที่ ในด้านการอบรม การฝึกอาชีพ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน การแปรรูปสมุนไพร การแปรรูปทางการเกษตร เป็นต้น

ในด้านของการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลเมืองบางคูรัดได้รับการอบรมสัมมนา ส่งเสริมสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรม ของหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งพื้นที่และนอกพื้นที่ ตลอดจนการดูงานในต่างจังหวัด อาทิ ดูงานเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ดูงานจังหวัดนครราชสีมา ดูงานจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น แต่ช่วงสถานการณ์โควิด-19 ประกอบกับผู้บริหารเทศบาลว่างลง ปลัดเทศบาลเมืองรักษาการแทนก็ยังมีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุบ้าง แต่ก็ลดน้อยลง เพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้วย การฝึกอบรม การสัมมนา และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ก็ลดลงตามไปด้วย เพราะผู้สูงอายุคือกลุ่มผู้เสี่ยง

1.2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ฐานองค์ความรู้เดิมของชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ รุ่นสู่รุ่น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ได้มีการดัดแปลงมาใช้ในการพัฒนา การแปรรูป

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ การแปรรูปข้าวหมาก การทำข้าวแช่ การแปรรูปข้าว การแปรรูปเครื่องดื่มสมุนไพร และอื่นๆ อีกมากมาย

ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คือฐานคิดของชุมชน เพราะมีการสะสม เรียนรู้สืบสาน ต่อยอด ถ่ายทอด สืบทอด อย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน อนุชนรุ่นหลังกันมาอย่างยาวนานและมีความสัมพันธ์กันแบบครอบครัว แบบเครือญาติ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชนเทศบาลเมืองบางคูรัด การดำเนินวิถีชีวิต การใช้ชีวิตในครัวเรือน นำภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาผสมผสานจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และนำมาสืบทอด ถ่ายทอดการพัฒนาชุมชน เพิ่มความรู้ ทักษะ วิถีชีวิตของชุมชน การนำภูมิปัญญาชาวบ้านสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน และด้านอื่นๆ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตจะส่งผลให้คนใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข ร่วมกันวางแผนชีวิต ร่วมกันตรวจสอบ ร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อการพัฒนาและยกระดับสังคมเศรษฐกิจในชุมชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.3) การสร้างเครือข่ายการรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชนและกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนได้มีการยกระดับสร้างเครือข่าย โดยการจัดตั้ง “วิสาหกิจชุมชน” ขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมของการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกชุมชน เพื่อเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน และเป็นคลังสินค้า เก็บรวบรวมผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นสถานที่พบกลุ่ม ประชุม ปรึกษา หาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่ายในเชิงพาณิชย์ต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลจาก กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนในชุมชน ประชาชนชาวบ้านประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากมุมมองของชาวบ้าน คือ การช่วยสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ลดปัญหาในการประกอบอาชีพ เช่น การแปรรูปสมุนไพรเพื่อสุขภาพของชุมชน ยาหม่องน้ำ น้ำมันมะรุม ข้าวหมาก และสินค้าทางการเกษตรอีกมากมาย เมื่อมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมา ประชาชนได้ให้ความคิดเห็นเห็นว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นภายในชุมชน ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมผู้สูงอายุ ในการดำเนินงานก็จะสามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จ

2. กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนและการพัฒนา

2.1) กองทุนชุมชน หมายถึง การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากจะเป็นการใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์แล้วยังเป็นการสร้างให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับชุมชนด้วย

2.2) การสำรวจความต้องการบริโภค หมายถึง การสำรวจข้อมูลความต้องการผลิตภัณฑ์ชุมชน ต้องการพัฒนา ปรับปรุง ส่งเสริมผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานขององค์ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษาความเป็นไปได้ในการการจัดจำหน่ายสินค้าให้กับผู้บริโภค โดยเน้นสร้างความแตกต่าง รูปแบบ ขนาด คุณภาพ และเอกลักษณ์ของชุมชนเข้าไปในตัวผลิตภัณฑ์ด้วย

จากผลการศึกษาข้อมูลที่ผ่านมาพบว่า มีร้านค้า และตลาดนัดที่สำคัญในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัดมี 2 ตลาดที่สำคัญ ควรเพิ่มร้านค้าชุมชน หรือศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน เพื่อรองรับสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น ข้าวหมาก สมุนไพร ข้าวแช่ ข้าวสาร สินค้าทางการเกษตรอื่น ๆ อีกมากมาย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตด้วย

3. รูปแบบการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน

ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่มีลักษณะของการสะสม เรียนรู้สืบสาน สืบทอด และต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบันจากบรรพบุรุษสู่ชนรุ่นหลังกันมาอย่างยาวนานและมีความสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านซึ่งเป็นชุมชนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิต จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้และการพัฒนาประเทศจะไม่คำนึงถึงความรู้ ทักษะ วิถีชีวิตของชุมชนเป็นไม่ได้ การนำภูมิปัญญาไทยสู่การศึกษาตลอดชีวิตจะส่งผลให้คนใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุขช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งช่วยให้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบที่เกิดจากสังคมภายนอก ตลอดจนช่วยส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชนให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ซึ่งชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยภูมิปัญญา ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนและผู้นำชุมชนรวมถึงสถาบันครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน ควรมีความร่วมมือร่วมใจในการผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน อันแสดงถึงความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความมั่นคงให้กับสังคมและประเทศชาติต่อไป



บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้สรุปตามหัวข้อตามลำดับต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสุขภาพในการพึ่งพาตนเอง
- 2) เพื่อพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในการส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ
- 3) เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงวัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชากรผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 120 คนได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยในงานวิจัยนี้เลือกผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ทั้งนี้เพราะจะได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์และนำมากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์และแจกแบบสอบถาม โดยแบบสัมภาษณ์นั้น เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept. Interview) โดยข้อคำถามเป็นข้อคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์ไปเรื่อย ๆ เมื่อผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ตอบแบบสอบถามเสนอผู้ตอบแบบสอบถามคนต่อไปซ้ำกันผู้วิจัยจึงจะหยุดโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการพรรณนาถอดรหัสข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แจกแบบสอบถาม ได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Random Sampling) จากประชากรคือคนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัดจำนวน 100 คน จากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน เพื่อให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ

จัดการการท่องเที่ยวแล้วนำผลจากแบบสอบถามไปวิเคราะห์ โดยใช้การประมวลผลข้อมูลสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

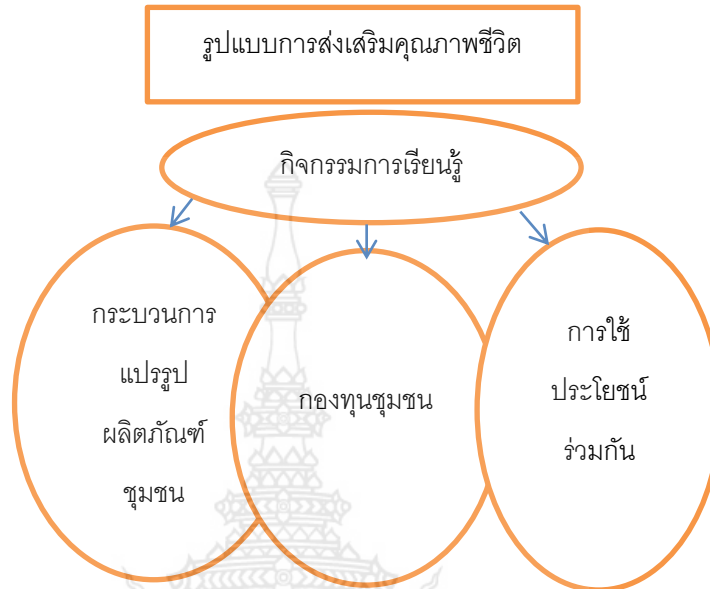
สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในครั้งนี้เป็นไปตามวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยทั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญโดยที่ไม่มีการเลือกตัวอย่างไว้ก่อนล่วงหน้าแต่จะทราบกลุ่มประชากรแล้วอาศัยว่าเมื่อเจอใครก็จะทำการสัมภาษณ์และทำแบบสอบถามตามกระบวนการในแบบสอบถามที่ได้เตรียมมาโดยอยู่ในหัวข้อการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชน ภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามลำดับมากไปหาน้อย พบว่า ประชาชนส่วนมากมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการทำนุบำรุงรักษาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรในพื้นที่แล้วใช้การพูดคุยซักถามตามหัวข้อแล้วให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นโดยสรุปจากตัวแปรเป็นเพศและรายได้พอสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีกรอบแนวคิดการวิจัยว่า รูปแบบการส่งเสริมผู้สูงอายุในชุมชน โดยกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเป็นฐานที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสังคม ผู้สูงอายุในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมแบบธรรมชาติ บรรยากาศแบบกันเอง สมาชิกและผู้ดูแลในครอบครัวร่วมกิจกรรมด้วย วิถีชีวิตของผู้สูงอายุแบบเรียบง่าย เป็นการพักผ่อนหย่อนใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรม สัมผัสกับสมาชิก และกลุ่มอื่น ๆ อีกมากมาย มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการพึ่งตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นสถานที่ เป็นสิ่งสำคัญ สร้างบรรยากาศแบบอดีตและสะท้อนความเป็นอยู่ความผูกพันของคนในชุมชน

โดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นโมเดลแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีได้ดังแสดงในภาพที่ 5.1



ภาพที่ 5.1 แสดงรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง สามารถอภิปรายผลจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้

ประเด็นดังกล่าวนี้สอดคล้อง กับผลการวิจัยของ Chumkate, J. (2015) ที่ได้ศึกษาการประเมินสภาพจริงและพัฒนาแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ประเภทสมุนไพร ของผู้ประกอบการในภูมิภาค ตะวันตก โดยพบว่าสภาพการแข่งขันที่รุนแรงของตลาดส่งผลให้ลูกค้าและผู้ผลิตปัจจัยการผลิตมี อำนาจการต่อรองที่สูง วิสาหกิจชุมชนจึงควรที่จะร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็ง เพื่อลดอำนาจการ ต่อรองของลูกค้า และร่วมมือกันในการต่อรองราคา กับผู้ผลิตปัจจัยการผลิตให้สามารถซื้อปัจจัยการผลิตได้ในราคาที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อลดอำนาจการต่อรองของผู้ผลิตปัจจัยการผลิต

สมเกียรติ ทรัพย์สินโยธิน (2553) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานที่เหมาะสมแล้วในหลาย ๆ ด้าน เช่น การวางแผน มีการจ่ายเบี้ยยังชีพ มีการจัดวันผู้สูงอายุ และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องต่อการดำเนินการยังมีปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลายประการ เช่น งบประมาณ บุคลากรด้านผู้สูงอายุ การจัดตั้งคลินิกสำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมการฝึกอาชีพเสริม และการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ส่วนแนวทางการแก้ไข

ควรมีการเพิ่มงบประมาณให้เพียงพอ เพิ่มบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ควรมีการจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ควรมีการส่งเสริมอาชีพ และจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในอนาคต

สุมาลี เจริญบุญ (2555) การศึกษาเรื่อง การส่งเสริมกลุ่มอาชีพในองค์การบริหารส่วนตำบลคุดมวง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลกให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพในองค์การบริหารส่วนตำบลคุดมวง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลกและปัจจัยที่ทำให้กลุ่มดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและอุปสรรคที่ทำให้กลุ่มหยุดการดำเนินการ รวมถึงศึกษาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมกลุ่มอาชีพ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มอาชีพในองค์การบริหารส่วนตำบลคุดมวงเกิดขึ้นมานานก่อนที่จะมีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการโดยมีกลุ่มที่ดำเนินการต่อเนื่องจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอาชีพจักสาน กลุ่มอาชีพไม้ดอกไม้ประดับและกลุ่มอาชีพนวดแผนไทย ปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้กลุ่มดำเนินการต่อเนื่องพบว่า เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก เป็นความรู้จากภูมิปัญญาในชุมชนและเป็นผลผลิตร่วมกันของกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม อุปสรรคต่อการดำเนินงานของกลุ่มที่หยุดดำเนินการพบว่า ต้องพึ่งจากนอกชุมชน บางช่วงวัตถุดิบขาดตลาด เป็นความรู้จากภายนอกชุมชน ไม่มีผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อย่างแท้จริง สินค้าไม่ได้รับการพัฒนาและมีการแข่งขันสูง ส่วนแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมกลุ่มอาชีพควรมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองในชุมชน ให้กลุ่มได้มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มอาชีพด้วยกันและประชาชนในตำบลเพื่อลดการพึ่งพิงวัตถุดิบจากภายนอกชุมชน โดยการฝึกอาชีพที่จะทำให้เกิดอาชีพกลุ่มใหม่ให้เชื่อมโยงกันและมีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะและพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้สมาชิกกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง

ธมนวรรณ รอดเข็ม (2554) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังจากได้รับเบี้ยยังชีพ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอมะนัง จังหวัดตรัง โดยศึกษาคุณภาพชีวิต ตามเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตชุดย่อ ขององค์การอนามัยโลกฉบับภาษาอังกฤษ (WHOQOL-BREF, 1996) ที่แบ่งไว้เป็น 4 ด้าน ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลังได้รับเบี้ยยังชีพ ด้านร่างกาย อยู่ในระดับปานกลาง ด้านจิตใจ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับมาก และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก จำนวนเบี้ยยังชีพ 500 บาท ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็เห็นควรให้เพิ่มเงินเบี้ยยังชีพ เป็น 1,000 บาท ต่อเดือน และมีความต้องการสวัสดิการด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านสุขภาพ และด้านประกอบอาชีพ

เอกชัย พุ่มดวง (2557) การศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามแนวเศรษฐกิจชุมชนในตำบลโคกโคเตมา อำเภอมะนัง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพในชุมชน และเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมาชิกให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพในชุมชน ได้แก่ กลุ่มจักสานกระเป่า กลุ่มทำขนมไทย และกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพโดยใช้การจัดการความรู้ (KM) เป็นเครื่องมือซึ่งพบว่า กลุ่มอาชีพชุมชนได้ใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการใช้ความรู้

ยังขาดการจัดเก็บความรู้และการสืบค้นความรู้ นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนด้วยการถอดบทเรียนทำให้ได้กลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่ พัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และการตลาดด้วยการส่งเสริมช่องทางการตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ในส่วนการสร้างกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสืบค้น รวบรวม และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคนำมาซึ่งรายได้แก่คนในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

1. ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีการร่วมกันวางแผนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อตามลำดับพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการเตรียมความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เมื่อพิจารณารายข้อตามลำดับพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด
3. การร่วมกันปฏิบัติตามแผนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เมื่อพิจารณารายข้อตามลำดับพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด
4. การร่วมกันใช้ประโยชน์ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาตามลำดับพบว่ามีความพึงพอใจได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การบริการที่พัก การบริการอาหาร เป็นต้น และได้รับผลประโยชน์จากการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกประจำท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้รับผลประโยชน์จากการแบ่งรายได้จากเงินช่วยเหลือ จากหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นบุคลากรประจำแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ
5. การร่วมทำนุบำรุงรักษาในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เมื่อพิจารณารายข้อแล้วพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่ดี โดยภาพรวมคนในชุมชนเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการวางแผนหรือการวางแผนแนวทางในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เนื่องจากทางภาครัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของชุมชนมากขึ้น เพราะในบางครั้งภาครัฐไม่สามารถที่จะจัดการหรือเห็นปัญหาเองได้ทั้งหมด ซึ่งต้องอาศัยการร่วมมือจากชุมชนในการเสนอแนวคิด และการเสนอปัญหาขึ้นมาให้ทางภาครัฐได้รับรู้ หลังจากนั้นจึงจะมาทำการวิเคราะห์ การวางแผน การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยทางชุมชนก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะชุมชนเองก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะการท่องเที่ยวในปัจจุบันส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่ง (Schoenberg, 1979) ได้ให้ความหมายของศักยภาพชุมชนว่า ศักยภาพของชุมชน คือ ความสามารถ หรือชุมชนที่มีการ เจริญเติบโตเป็นชุมชนที่ประชาชนในชุมชน ทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างระเบียบทางสังคมต่าง ๆ หลายด้านประชาชนตั้งเป้าหมายสำหรับการใช้ชีวิตร่วมกันเป็นหมู่พวก และสามารถที่จะร่วมกันดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น ๆ ได้รวมถึง (อุทัยวรรณ ลิ้มขยาพร, 2551) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ได้กล่าวไว้ว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น สิ่งสำคัญที่

จำเป็นคือ การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชน ในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเพิ่มทักษะในการจัดการและการประสานงาน ท้ายที่สุดชุมชนจะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมพัฒนาอย่างเหมาะสมมีการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยการพัฒนาของชุมชนเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วาทีศย์ ตันตรา ภรณ์, 2547) ได้ศึกษาการศึกษาการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวของเทศบาล ตำบลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ในการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลพิมาย ได้ผลออกมาคือ เทศบาลตำบลพิมายยังขาดบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรง โดยจะรับผิดชอบร่วมกัน เป็นการทำงานแบบเฉพาะกิจ ไม่มีอาคารสำนักงานเป็นของตนเองต้องเช่าอาคาร และยังขาดอุปกรณ์ สำนักงานที่ทันสมัยและเพียงพอในการปฏิบัติงาน และขาดความร่วมมือจากชุมชนร้านค้าและองค์กร ภาคเอกชนอย่างเพียงพอ

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับเทศบาลตำบลพิมายในการจัดการการท่องเที่ยวในเทศบาล ตำบลพิมาย พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประชุม และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3. การศึกษาด้านเพศซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วม โดยพบว่าคณะกรรมการชุมชนเพศชายส่วนใหญ่แล้วมีส่วนร่วมโดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้านคือ การมีส่วนร่วมในการประชุม มีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการจัดการด้านการท่องเที่ยวร่วมกับเทศบาล ตำบลพิมาย แต่ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการชุมชนทั้งเพศชายและเพศหญิงต่างก็มีส่วนร่วม ในการปฏิบัติในการจัดการด้านการท่องเที่ยวร่วมกับเทศบาล อย่างไรก็ตามก็คณะกรรมการชุมชนควรจะมี การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นและชักชวนให้เพศหญิงเข้ามามีบทบาทและเข้ามามีส่วน ร่วมในการประชุม การตัดสินใจ และการประเมินผลในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

4. คณะกรรมการที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีส่วนร่วมในการประชุมในการจัดการ ด้านการท่องเที่ยวมากกว่าคณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี และกรรมการ ชุมชนที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่าระดับมัธยมศึกษา ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้ที่มีระดับการศึกษาที่อยู่ใน ระดับสูงมีความสนใจที่จะเข้าร่วมการประชุมเพื่อวางแผนแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและวิสัยทัศน์ต่อที่ประชุม ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ

5. ในด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยว ของเทศบาลตำบลพิมาย พบว่านักท่องเที่ยวพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวได้แสดงความ คิดเห็นไปในแนวทางที่ดี โดยเฉพาะด้านความสะอาดและความปลอดภัย แต่สิ่งที่ต้องปรับปรุงคือ ความสะดวกและเพียงพอของห้องน้ำและความสะดวกของที่จอดรถ

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงการ ลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล ฉะนั้นการวางโครงการใด ๆ ก็ตาม จะต้องเริ่มต้นด้วยการ บริหารหารือร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์หรือชี้วัดตัวปัญหาให้ได้ และประชาชนจะต้องร่วมกัน จึงลำดับ ความสำคัญของปัญหาและหาวิธีการแก้ไขที่พวกเขาเห็นว่าเป็นไปได้ ไปจนถึงลงมือปฏิบัติและการ ประเมินผล แล้วจึงเริ่มชี้ชัดปัญหาและการวางโครงการใหม่

สามแยกชาวบ้าน คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้วางหลักการการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนไว้คือ

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการ

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาท้องถิ่นครอบคลุมความหมายหลัก ๆ 4 ขั้นตอน

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจว่า ควรจะมีการดำเนินการเรื่องอะไร และมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยอาจเป็นการให้ความสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมหรือการให้ความร่วมมือกับกลุ่มที่ดำเนินการ

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานั้น ๆ

4. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของโครงการนั้น ๆ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เห็นได้ชัดว่าในปัจจุบันประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมมากขึ้น เห็นได้จากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติงานการได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานหรือทำกิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชนควรศึกษาจากความต้องการกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้และต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ และต้นทุนในการผลิต

2. ควรส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดการร่วมมือกันอย่างยั่งยืนสนับสนุนการประชุมกลุ่มเพื่อลงมติจัดสรรผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลาย และมีอัตลักษณ์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานท้องถิ่น หรือกลุ่มชุมชนโดยรอบเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3. จากการลงพื้นที่สำรวจ พบว่ารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการพึ่งพาตนเองด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าที่ได้มาจากวัสดุธรรมชาติเป็นสินค้าที่ฝีมือ ทำอาจทำให้ขนาดของตัวผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง จึงต้องออกแบบตัวผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับขนาดและความสามารถของผู้สูงอายุ

4. ในการสร้างคุณค่าในกับผลิตภัณฑ์นั้นควรเชื่อมโยงให้เข้ากับอัตลักษณ์ของพื้นที่ ที่มีเรื่องราวและคุณค่าเกี่ยวข้องกับในหลวงรัชกาลที่ 9 เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเป็นหมู่บ้านได้ร่มพระบารมีและก่อให้เกิดคุณค่าทางใจสำหรับผู้รับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ควรตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และสนับสนุน การจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ อย่างครอบคลุมเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนได้รับการยอมรับในระดับมาตรฐานที่สูงขึ้น
2. หน่วยงานหรือผู้ที่สนใจสามารถนำรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปปรับปรุง ประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ต้นแบบในพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นการช่วยยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน อย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการนำแนวทางการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อจะได้นำมาปรับปรุง หรือเสริมแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของผู้สูงอายุหรือศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาของชาติตามนโยบายของรัฐบาล
3. ควรมีการศึกษาหาแนวทางหรือการจัดทำกลยุทธ์ แผนพัฒนารูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาชุมชน และจัดทำแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อความเจริญของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2561). **สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI)**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก [http:// www.ipthailand.go.th/th/gi-002.html](http://www.ipthailand.go.th/th/gi-002.html). [เข้าถึงข้อมูล 18 ธันวาคม 2563].
- เกษม กุณาศรี และคณะ. (2559). รายงานการวิจัยการเลือกเอกลักษณ์ท้องถิ่นสำหรับพัฒนา **ผลิตภัณฑ์ชุมชนกรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยพู**. มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่. เชียงใหม่.
- กชกร ชินะวงศ์.(2555). **10 ปี แพรกหนามแดง กระบวนการเรียนรู้สู่วิถีความปรองดอง**. หจก.วนิดา การพิมพ์.
- กรรณิการ์ พรหมเสาร์ และนันทา เบญจศิลารักษ์. (2542). **แกะรอยตำรับไทย**. วรณรักษ์, เชียงใหม่.
- กอบแก้ว นางพินิจ. (2542). **อาหารไทย**. เสมาธรรม. กรุงเทพฯ.
- กัลยา โคมเดื่อน. (2538). **อาหารจากผักพื้นบ้านเขตภาคกลางตอนใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- แก้ว สุพรรณโณ. (2543). **เครื่องเทศสมุนไพรเพื่อชีวิต**. ไพลินสีน้ำเงิน, กรุงเทพฯ.
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. ม.ป.ป. **ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร** [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก WWW.SCebdoae.go.th 10 กันยายน 2563
- ศีกฤทธิ ปราโมทย์. (ม.ป.ป.) **เครื่องต้นครัว**. สยามการพิมพ์. กรุงเทพฯ.
- จารุวรรณ นพพรรค. (2525). **ทฤษฎีอาหาร1อาหารประจำภาค 4 ภาค**. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- จูไรรัตน์ เกิดดอนแฝก. (2552). **สมุนไพรลดความดันโลหิตสูง 121 ชนิด**. กรุงเทพมหานคร: เซเว่น พรินต์ติ้ง.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. (2539). **ของว่าง สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง**. ม.ป.ท.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. (2542). **ท้องถิ่นกับทรัพยากรด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในรายงานการประชุม ผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ**. พิษณุโลกดีเวลลอปเม้นต์ แอนด์ทราเวลกรุ๊ปจำกัด, พิษณุโลก.
- จำนง ตริณมิตร. (2553). **การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทางวัฒนธรรมด้านอาหารพื้นบ้านของชุมชนบางกระดี่**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- จำลองลักษณ์ หุ่นขึ้น รุ่งทิพย์ พรหมทรัพย์ และอภิสิทธิ์ ประสงค์สุข. (2559). **น้ำพริก น้ำจิ้ม น้ำยำเมนูอร่อย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: แม่บ้าน.
- ชนินทร ศรีทองสุข. (2530). **ปริมาณการผลิตปลา การใช้บริโภคภายในประเทศ(แยกตามรายภาค) และผลกระทบที่มีต่อภาวะโภชนาการ ในโภชนาการก้าวหน้า** มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ.
- ดวงเนตร เพ็ชรกิจ. (2551). **การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารของชุมชนจังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสารคาม.

- ทัศนีย์ โรจน์ไพบูลย์. (2524). **แม่บ้านเล่ม 2**. ประชาช่าง, กรุงเทพฯ.
- _____. (2544). **เอกสารชุดวิชาเทคโนโลยีอาหารและเครื่องตีหน่วยที่ 12 อาหารไทย**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นิตยา กนกมงคล. (2542). **ภูมิปัญญาไทยในอาหารไทย ภูมิปัญญาไทยและเทคโนโลยีท้องถิ่น**. ฟรีสเกล จำกัด, กรุงเทพฯ.
- นิรนาม1. ม.ป.ป. **ชะคราม**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://puechkaset.com/%E0%B8%8A%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1>. 15 กันยายน 2560.
- นิรนาม2. ม.ป.ป. **ผักเบี้ยหิน [โชมหิน]**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : http://samunpai2525.blogspot.com/2011/03/blog-post_74.html. 15 กันยายน 2560.
- นิรนาม3. ม.ป.ป. **ปลาหมอคาง**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%97%E...> 15 กันยายน 2560.
- นิรนาม4. ม.ป.ป. **ปลาหมึก**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%87>. 15 กันยายน 2560.
- นิรนาม5. **“พริกชี้ฟ้า”**. ม.ป.ป. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://pitchaya.net>. 22 กรกฎาคม 2560.
- บังอร พงษ์ประยูร.(2544). **การศึกษาปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี**. ปริญาทิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษาและทรัพยากรมนุษย์) บัณฑิตวิทยาลัยกัลยาณีวัฒนา. เอกสารอัดสำเนา.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2545). **สถิติวิจัย1**. พีเอ็นการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- บุหลัน พิทักษ์ผล. (2530). **โภชนาการกับอาหารหมักในโภชนาการก้าวหน้า**. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- เบญจา เกษนคร. (2530). **อาหารไทยท้องถิ่น**. ศูนย์การพิมพ์พลชัย, กรุงเทพฯ.
- ปภาณี ชิตวิวัฒนา. (2542). **ผักพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้านกระแสดอรับจากสังคมโลกาภิวัตน์ รวบรวมบทความการประชุมวิธีการเรื่องผักพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน 4 ภาค**. องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ.
- พัทธา สายหู. 2530). **ลักษณะของชุมชนกับวัฒนธรรมอาหารเอกสารการสอนชุดวิชาโภชนาการศึกษเพื่อชุมชนหน่วยที่ 1-7**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พวงทอง เม็งเกร็ด.(2559). **ชุมชนแพรทนามแดงจากการจัดการน้ำสู่การจัดการสวัสดิการชุมชน**. โรงพิมพ์เดือนตุลา.

- พาณิชย์พันธุ์ ฉัตรอำไพวงศ์ และคณะ. (2544). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้าน: กรณีศึกษาพื้นบ้านไทยภาคกลาง บ้านคลองน้ำใส จังหวัดจันทบุรีและบ้านท่าควาย จังหวัดอ่างทอง. พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัท พี เพรส จำกัด, มปท.
- เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ. (2542). ผักพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้านตามแนวทางทฤษฎีการแพทย์แผนไทยรวบรวมบทความการประชุมวิชาการเรื่องผักพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน 4 ภาค. องค์การส่งเสริมการค้าผ่านศึก, กรุงเทพฯ.
- เพ็ญขวัญ ชมปรีดา. (2548). การประเมินคุณภาพทางประสาทสัมผัส. คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พนารัช ปรีดากรณ์ และเติมธรรม สิทธิเลิศ. (2561). กลยุทธ์การพัฒนากระชายดำและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกระชายดำ. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ UTCC Academic Day ครั้งที่2. มหาวิทยาลัยหอการค้า. หน้า 646-661. (8 มิถุนายน 2561)
- พิมลพรรณ อนันต์กิจไพศาล. (2560). สูดยอด 108 สมุนไพรไทยใช้เป็นหายป่วย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เกี๊ย ไอเดีย.
- ภัทรทิวา นาคลำภา. (2551). ศักยภาพภูมิปัญญาไทยด้านอาหารพื้นบ้านภาคกลางด้านตะวันตก. ปริญาโทวิทยานิพนธ์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัตนา ยะอนันต์. (2552). กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น ตำบลนาบกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, กรุงเทพฯ
- ลาววัลย์ ไกรเดช. (2546). ขนมหินอาหารไทย-ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไทย ภูมิปัญญาพื้นบ้านสืบสานพัฒนาไทย. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์นครศรีธรรมราช.
- วรารณ จิวชัยศักดิ์. (2542). อาหารการกินภาคกลางสารานุกรมไทยภาคกลางเล่ม15. ม.ป.ท.
- วิล รังสาดทอง. (2552). เทคโนโลยีการแปรรูปอาหาร. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เท็กซ์แอนด์เจอร์นัล พับลิเคชั่น.
- วันดี ณ สงขลา. (2537). อาหารไทยสารานุกรมสำหรับเยาวชนไทยเล่ม 13. ม.ป.ท.
- ศกุนตลา เหลืองสกุล. (2543). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศรีสมร คงพันธุ์ และคณะ. (2548). เครื่องปรุงในอาหารไทย. สามเจริญพาณิชย์, กรุงเทพฯ.
- ศุภยางค์ วรวิฑูคุณชัย และสุกัลญา หลีแจ้. (2560). สมุนไพรไทยด้านจุลินทรีย์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธาสินี วัชรพล บรรณาธิการ. (2545). ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยา. 21 เซ็นจูรี่จำกัด, กรุงเทพฯ
- สถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2550. โปรแกรม INMUCAL-Nutrients V.2 _____ . 2551. ตารางคุณค่าอาหารไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.
- สมบัติ พลายน้อย. (2546). อาหารและประเพณีไทย วัฒนธรรม 22(5) : 36-40.

- สุมาลี เจริญบุญ. (2555). การส่งเสริมกลุ่มอาชีพในองค์การบริหารส่วนตำบลคุดมวง อำเภอ
บางระกำ จังหวัดพิษณุโลกให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้. ปรินญาจารย์รัฐศาสตร
มหาบัณฑิต. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวัฒนา เลียบวัน. (2546). อาหารท้องถิ่นภาคกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
จำกัด (มหาชน), กรุงเทพฯ.
- สุวิทย์ มนต์ไทยสง. ม.ป.ป. **หนามพุงดอ**. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://thaiherb108t.com/2011/03/azima-sarmentosa-benth.html>. 25 กันยายน 2560
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบทเล่มที่ 1. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
กรุงเทพฯ.
- เสน่ห์ จามริก. (2529). การแสวงหาภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. **ชุมชนปีที่ 1(9) : 6-7.**
- แส้มโสสม ลีชะวัฒน์. (2542). คุณค่าทางโภชนาการของผักพื้นบ้านรวบรวมการประชุมวิธีการเรื่อง
ผักพื้นบ้าน 4 ภาค. องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ.
- สมเกียรติ ทรัพย์สินโยธิน.(2553). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในเขตอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุমানราชชน พระยา. (2532). **ประเพณีเบ็ดเตล็ด**. ครูสภา. กรุงเทพฯ.
- อบเชย วงศ์ทอง และชนิษฐา พูนผลกุล. (2544). **หลักการประกอบอาหาร**. มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- เอกชัย พุ่มดวง. (2557). กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามแนวเศรษฐกิจ
ชุมชน ของกลุ่มอาชีพใน ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต:กรุงเทพฯ.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2545). **ศักยภาพไทรถิ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2) อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
(มหาชน), กรุงเทพฯ.
- อำไพ พงศ์วิระพงศ์กุล. (2551). อาหารพื้นบ้านไทย. ในกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์
ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข. **ตำราวิชาการอาหารเพื่อสุขภาพ**. องค์การสงเคราะห์
ทหารผ่านศึก, กรุงเทพฯ.
- อรัญญา ศรีบุศราคม. (2558). **กระชายดำ**. จุลสารข้อมูลสมุนไพร. ปีที่ 32 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม).
- AOAC. (2000). **Official Method of Analysis of AOAC International**. 17th ed.
The Association of Official Analytical Chemists, Virginia.
- Nicolas.L.C., Marpuilly & Mahony, M.O. (2010). **The 9-point hedonic scale: Are words
and numbers compatible**. Food Quality and Preference. 21: 1008-1015.
- Perez M.B., Calderon N.L. & Croci C.A. (2007). Radiation-induced enhancement of
antioxidant activity in Extracts of rosemary (*Rosmarinus officinalis* L.). Food
Chemistry. 104: 585-542.
- Rujjanawate C., Kanjanapothi D., Amornlerdpison D., and Pojanagaroon S. (2005).
Antigastric ulcer effect of *Kaempferia parviflora*. J. Ethnopharmacol. 102 :

120-122.

Yenjai C., Prasanphen K., Daodee S., Wongpanich V., and Kittakoop P. (2004). Bioactive flavonoids from *Kaempferia parviflora*. *Fitotherapia*. 75: 89-92.

ศิวพล อินทร์พรหม. (2563, 2 เมษายน). สัมภาษณ์. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางคูรัด หมู่ที่ 3.



ภาคผนวก
(Appendix)





ภาคผนวก ก.
(แบบสอบถาม)

แบบสอบถาม

การพัฒนาแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเองด้วยการ
แปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง : โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง โดยไม่กระทบต่อท่านแต่ประการใด

- แบบสอบถามฉบับนี้ ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่เขตเทศบาลเมืองบางคูรัด
อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
- โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ โดยกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อมูลนี้ถือเป็นความลับ ไม่มีผลเกี่ยวกับตัวท่าน แต่จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย จึงขอขอบคุณ
ไว้ ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		สำหรับนักวิจัย
1. เพศ	<input type="checkbox"/> 1) ชาย <input type="checkbox"/> 2) หญิง	<input type="checkbox"/> 4
2. อายุ	<input type="checkbox"/> 1) ต่ำกว่า 20 ปี <input type="checkbox"/> 2) 21-30 ปี	<input type="checkbox"/> 5
	<input type="checkbox"/> 3) 31-40 ปี <input type="checkbox"/> 4) 41-50 ปี	
	<input type="checkbox"/> 5) 51-60 ปี <input type="checkbox"/> 6) มากกว่า 61 ปีขึ้นไป	
3. ศาสนา	<input type="checkbox"/> 1) พุทธ <input type="checkbox"/> 2) คริสต์	<input type="checkbox"/> 6
	<input type="checkbox"/> 3) อิสลาม <input type="checkbox"/> 4) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
3. การศึกษาสูงสุด		<input type="checkbox"/> 7
	<input type="checkbox"/> 1) ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า <input type="checkbox"/> 2) มัธยมศึกษา	
	<input type="checkbox"/> 3) อนุปริญญาหรือเทียบเท่า <input type="checkbox"/> 4) ปริญญาตรี	
	<input type="checkbox"/> 5) สูงกว่าปริญญาตรี	
4. อาชีพ	<input type="checkbox"/> 1) ข้าราชการ <input type="checkbox"/> 2) รับจ้าง	<input type="checkbox"/> 8
	<input type="checkbox"/> 3) ค้าขาย <input type="checkbox"/> 4) แม่บ้าน	
	<input type="checkbox"/> 5) เกษตรกร <input type="checkbox"/> 6) พนักงานบริษัทเอกชน	
6. รายได้ต่อเดือน		<input type="checkbox"/> 9
	<input type="checkbox"/> 1) 9,000 บาทหรือต่ำกว่า <input type="checkbox"/> 2) 9,001-15,000 บาท	
	<input type="checkbox"/> 3) 15,001-30,000 บาท <input type="checkbox"/> 4) มากกว่า 30,001 บาท	
	<input type="checkbox"/> 5) ไม่มีรายได้	

ตอนที่ 2 : คำถามเกี่ยวกับร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นด้วยตามความเป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ข้อที่	ร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	ระดับการมีส่วนร่วม					สำหรับนักวิจัย
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1	
1.	ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ						<input type="checkbox"/> 10
2.	ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน						<input type="checkbox"/> 11
3.	ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ						<input type="checkbox"/> 12
4.	ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณวัสดุหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน						<input type="checkbox"/> 13
5	ท่านได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ได้รับผลิตภัณฑ์เป็นต้น						<input type="checkbox"/> 14
6	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน						<input type="checkbox"/> 15

ตอนที่ 3 : คำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านข้อมูลด้านกิจกรรมผู้สูงอายุ

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นด้วยตามความเป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ข้อ ที่	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรม ผู้สูงอายุ	ระดับการมีส่วนร่วม					สำหรับ นักวิจัย
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปาน กลาง 3	น้อย 2	น้อย สุด 1	
7	ท่านได้รับผลประโยชน์จาก การแบ่งรายได้จากการ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน						<input type="checkbox"/> 16
8	ท่านได้รับผลประโยชน์จาก การเข้าร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุ						<input type="checkbox"/> 17

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี) โปรดระบุ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

...../...../.....



กิจกรรมอบรมการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง
ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนฯ
ณ ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี



ภาพที่ 1 : ผู้สูงอายุเข้าร่วมอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน



ภาพที่ 2 ผู้สูงอายุร่วมกันแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ



ภาพที่ 3 : ผู้สูงอายุร่วมกันประชุมปฏิบัติการในกิจกรรมผู้สูงอายุ



ภาพที่ 4 ผู้สูงอายุร่วมกันวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ



ภาพที่ 5 ผู้สูงอายุร่วมกันใช้ประโยชน์ในผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกัน



ภาพที่ 6 กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน





ภาพที่ 7 : ผู้เข้ารับการอบรมถ่ายรูปร่วมกัน



ภาพที่ 8 ผู้เข้ารับการอบรมรับประกาศนียบัตร และถ่ายรูปร่วมกัน

ประวัตินักวิจัย

ผศ. ดร. ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์

Dr.Narong Phophueksanand

lecturer and Asst.Prof., Faculty of Liberal Arts, RMUTP.

การศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สังคมวิทยามหาบัณฑิต (ศค.ม.) สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Ph.D (Sociology) Dr.Babasaheb Ambedkar Maratawada University. India

ประกาศนียบัตร

ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการวิจัยทางสังคม (รุ่น 8) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประกาศนียบัตรกฎหมายปกครอง (รุ่น 1) สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประกาศนียบัตรกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (รุ่น 1) สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ประกาศนียบัตรผู้นำการเมือง (รุ่น 1) สถาบันพระปกเกล้า

ประกาศนียบัตร Mini M.M. (ผู้จัดการระดับสูง) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

ผลงานทางวิชาการ

หนังสือระเบียบวิธีวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 11)

ตำรา ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบูรณาการ, จัดพิมพ์โดยกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

หนังสือสังคมกับเศรษฐกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 2)

หนังสืออาเซียนศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)

หนังสือการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, จัดพิมพ์โดยธนาคาร ธกส.

ผลงานวิจัย มากกว่า 20 เรื่อง เช่น

1. ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์. 2546. (หัวหน้าโครงการวิจัย) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย กรณีศึกษาชุมชนเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร.

2. ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์. 2557. (หัวหน้าโครงการวิจัย) ความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนเชิงลึกเกี่ยวกับภาพลักษณ์องค์กร ผู้บริหารและการบริการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.).

3. ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์. 2558. (หัวหน้าโครงการวิจัย) รูปแบบการจัดการความรู้การวิจัยข้ามสถาบัน.

4. ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์. 2560. (หัวหน้าโครงการวิจัย) พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์แบบบ้าน-วัด-วัง กรณีชุมชนบริเวณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

5. ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์. 2558. (ผู้วิจัยร่วม) การสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับภาพลักษณ์ขององค์กร ผู้บริหารและทัศนคติต่อการให้บริการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.).

6. ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์. (2560–2563). (ผู้วิจัยร่วม) โครงการวิจัยระดับนานาชาติ “The Southeast Asia Neighbourhoods Network : An Interdisciplinary Regional Program where Local City-Making Knowledge Can Shape Urban Studies” หรือ SEANNET ซึ่งเป็นชุดโครงการวิจัยชุมชน ภายใต้ความร่วมมือของ 5 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศพม่า เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และไทย ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิเฮนรี่ลูส ประเทศสหรัฐอเมริกา (2560–2563) และสถาบันนานาชาติ เอเชียศึกษา (the International Institute for Asian Studies-IIAS) เมืองไลเดินท์ (Leiden) ประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นผู้ประสานงาน และบริหารจัดการชุดโครงการวิจัย.

7. ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์. 2561. (หัวหน้าโครงการวิจัย) บทบาทของครอบครัว ท้องถิ่นและชุมชน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตภาคกลางโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาคมอาเซียน.

8. ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์. 2561. (หัวหน้าโครงการวิจัย) การมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดน้ำลำพญา จังหวัดนครปฐม ในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.

บทความวิชาการระดับนานาชาติ มากกว่า 4 เรื่อง เช่น

- Narong Phophueksanand, (2016). Development of the Model for integrating knowledge management 21st Century to a community in Thailand with Sufficiency Economy.

- Dr.Vilas Khandare & Narong Phophueksanand (2017). Impact of Tourism Development and Satisfaction of Tourist in Bangkok Metropolis

- Narong Phophueksanand, (2018). Model Development of Local Wisdom Products of Community Enterprises in Central Region Sufficiency Economy towards Pracharat Market-Government.

- Narong Phophueksanand, (2017). Knowledge management in the traditional herb used the philosophy of sufficiency economy case study in Nonthaburi Province.

- Narong Phophueksanand & Dr.Vilas Khandare. (2018). Impact of Tourism Development on Local Communities With Special Reference to Bangkok Metropolis.

บทความวิจัยระดับชาติ มากกว่า 10 เรื่อง เช่น

- ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์ เมทิกา พ่วงแดง. (2558). รูปแบบการจัดการความรู้การวิจัยข้ามสถาบัน (หัวหน้าโครงการ)

- ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์. (2559). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มภาคกลางตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง (หัวหน้าโครงการ)

- ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยการท่องเที่ยวคำศัพท์ภาษาอาเซียน พื้นฐาน ในรายวิชาอาเซียนศึกษา.

- ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์. (2014). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทศบาลตำบลบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี.

- ณรงค์ โพร้พฤกษานันท์. (2559). รูปแบบการพัฒนาน้ำข้าวกล้องผสมสมุนไพรโดยวิธีบูรณาการการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 สู่ชุมชนของนักวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนบึงบา อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี.

-ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์ และคณะ (2558). การสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับภาพลักษณ์ขององค์กร ผู้บริหารและทัศนคติต่อการให้บริการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

-ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์. (2551). ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร

ตำแหน่ง

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาสังคมวิทยา
- นักวิจัยแห่งชาติ รหัสนักวิจัย 46000041 (สาขาสังคมวิทยา)
- กองบรรณาธิการบริหารวารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร
- ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ สมาคมสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สว.นช.)
- ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวิจัย โครงการวิจัยและรายงานวิจัยของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ สถานีโทรทัศน์กูรูทีวี (KURU Television) ภายใต้คำสั่ง กสทช.
- กรรมการกลั่นกรอง (peer review) บทความวิชาการ/บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารทาง

วิชาการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ประสบการณ์ทำงาน

- ผู้เชี่ยวชาญประจำตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ผู้ช่วยดำเนินงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการการแรงงาน สภาผู้แทนราษฎร
- นักวิชาการประจำคณะกรรมการพลังงาน สภาผู้แทนราษฎร
- ที่ปรึกษาประธานสภากรุงเทพมหานคร
- รองประธานอนุกรรมการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนรัฐสภา
- คณะทำงานที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- หัวหน้าโครงการวิจัยชุมชนกลุ่มภาคกลาง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

การอบรม/ดูงาน

หลักสูตร “วิทยาการการเลือกตั้ง” สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

หลักสูตร “วิทยาการจังหวัด” สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำกรุงเทพมหานคร (กกต.

กทม.)

ศึกษาดูงานด้านการศึกษาและวิจัย ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน ฝรั่งเศส อิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม เมียนมาร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา สปป.ลาว อินเดีย ฮองกง ไต้หวัน เนปาล และศรีลังกา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ : ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.) ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย (ท.ม.) ทวีติยาภรณ์ (ท.ช.)

อาจารย์พิเศษ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, มหาวิทยาลัยบูรพา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ติดต่อ. โทร 06-1628-8482 Email : narong.p@mutp.ac.th. FB. Narong P. Shing